

Inkluderande idrott

En kvalitativ undersökning om jämställdhet och jämlikhet
med finlandssvenska idrottstränare och -föreningar.

Saara Norrgrann

Examensarbete för samhällspedagog (YH)-examen

Utbildningen till samhällspedagog

Åbo 2019

EXAMENSARBETE

Författare: Saara Norrgrann

Utbildning och ort: Utbildning till Samhällspedagog vid Yrkeshögskolan Novia, Åbo

Handledare: Peter Edelsköld

Titel: Inkluderande idrott – En kvalitativ undersökning om jämställdhet och jämlikhet med finlandssvenska idrottstränare och föreningar

---

Datum 26.3.2019 Sidantal 44

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med examensarbetet är att uppmärksamma betydelsen av att arbeta med inkluderingsfrågor inom idrotten. Genom kvalitativa intervjuer med idrottstränare i Svenskfinland undersöker jag hur idrottstränare och -föreningar arbetar med jämställdhets- och jämlikhetsfrågor. Undersökningen består av intervjuer med sex stycken tränare, varav tre är från lagidrott och tre är från individuell idrott. Examensarbetet är gjort i samarbete med Folkhälsans projekt Trygga relationer inom idrott.

I examensarbetet diskuterar jag bakgrunden till hur idrotten har formats idag. Den teoretiska referensramen behandlar konstruktioner av genus, inkludering och delaktighet, samt normkritiskt ledarskap. Med stöd av teorierna utformas en frågemanual och i analysen använder jag mig av teoretisk tolkning.

Eftersom antalet respondenter är begränsade till sex stycken, kan jag inte göra alltför generaliserande slutsatser. Den slutsatsen som jag har gjort baserad på dessa intervjuer är att tränare och föreningar inte har specifika strategier för jämställdhets- och jämlikhetsfrågor, men att varje förening och tränare har något eller några specifika faktorer som främjar arbetet.

Språk: Svenska

Nyckelord: Idrott, jämställdhet, jämlikhet, idrottsförening, idrottstränare, inkludering, delaktighet, genus, normer, Folkhälsan

---

BACHELOR'S THESIS

Author: Saara Norrgrann

Degree Program: Civic Activity and Youth Work, Novia University of Applied Sciences, Turku

Supervisor: Peter Edelsköld

Title: Inclusion in Sport - A qualitative survey on (gender) equality with sport coaches and clubs in Swedish-speaking Finland

---

Date 26.3.2019   Number of pages 44

Appendices 1

Abstract

The purpose of this thesis is to highlight the importance of working with inclusion issues in sport. Through qualitative interviews with sport coaches in the Swedish-speaking Finland, I want to investigate how coaches and sport clubs work with gender and equality issues. The survey comprises of interviews with six coaches, including three from team sports and three from individual sports. This thesis is written in collaboration with Folkhälsan's project Trygga relationer inom idrott (= Safe relationships in sports).

In my thesis, I discuss the history that has shaped the sport to what it is today. The theoretical framework deals with constructions of gender, inclusion, participation, and norm critical leadership. Based on theories, I have made a questionnaire and the analysis is done by theoretical interpretation.

As the number of respondents is limited to six, I cannot make overall generalisations. Based on these interviews, I have made the conclusion that sport coaches and clubs do not have specific strategies for gender and equality issues. However, each club and coach have one or a few specific factors that promote the equality work.

Language: Swedish   Key words: Sport, equality, gender equality, sport club, coach, inclusion, participation, gender, norms, Folkhälsan

---

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte, mål och avgränsning.....	1
3	Bakgrund.....	2
3.1	Idrott ur ett historiskt perspektiv.....	3
3.2	Idrott för alla?.....	4
3.3	Den finska idrottens värdegrunder.....	5
4	Uppdragsgivare.....	6
4.1	Folkhälsan som organisation.....	6
4.2	Projektet trygga relationer inom idrott.....	7
5	Begrepp.....	7
6	Teori.....	8
6.1	Konstruktioner av genus.....	9
6.1.1	Språkliga stereotyper.....	10
6.1.2	Genusregim och maktstrukturer.....	12
6.2	Social inkludering och delaktighet.....	14
6.3	Normkritiskt ledarskap.....	16
6.3.1	Ledarskap.....	16
6.3.2	Normkritisk pedagogik.....	17
6.3.3	Normmedvetet tränarskap.....	19
7	Metod.....	20
7.1	Kvalitativ intervju.....	21
7.2	Val av informanter.....	21
8	Kartläggning.....	22
8.1	Frågemanual.....	22
8.2	Datainsamlingsprocess.....	24
8.3	Analys och bearbetning.....	24
9	Resultat och tolkning.....	25
9.1	Resultatredovisning.....	25
9.1.1	Tema 1: Ledarnas egen idrottsbakgrund och erfarenhet som tränare. ..	25
9.1.2	Tema 2: Ledarens och föreningens syn på jämställd/jämlik idrott.....	26
9.1.3	Tema 3: Villkoren för jämställd och jämlik idrott.....	29
9.1.4	Tema 4: Ledarskap.....	33
9.2	Tolkning.....	37
10	Rapportering och feedback.....	40
11	Slutdiskussion.....	41
11.1	Metoddiskussion.....	41

11.2	Resultatdiskussion	42
	Källförteckning	45

Bilagor

Bilaga 1 Frågemanual

1 Inledning

Idag är idrottsverksamheten vara en stor, betydelsefull samhällsinstitution – nästan alla barn och ungdomar har någon gång varit med i en idrottsförening under sin uppväxttid (Undervisnings- och kulturministeriet, 2018, s.44). Många skapar ett förhållande till idrotten redan i ung ålder, vilket följer med upp i vuxen ålder. Idrott aktiverar på många olika sätt; som motionsform, tävlingsidrott, underhållning, support av olika lag, sociala sammankomster, frivilligarbete, etc.

Som samhällspedagog, med intresse för idrott och föreningsverksamhet, utgår jag från ett gemenskaps-, delaktighets- och inkluderingsperspektiv inom idrottsfältet. Jag ser idrottsrörelsen som en stor nytta för samhället, vilken håller alla människor i olika åldrar i rörelse. För mig, som samhällspedagog, är det inte resultatet i form av tid och längder som jag fokuserar på, utan resultatet av hur varje individ i en idrottsverksamhet inkluderas och får vara del av en större gemenskap. Detta examensarbete tangerar många av samhällspedagogens kärnkompetenser, som kan sammanfattas till fyra olika delar: gemenskapskompetens, pedagogisk kompetens, samhällskompetens och utvecklingskompetens.

I mitt examensarbete vill jag undersöka hur idrottsföreningar och idrottsledare arbetar med jämställdhet och jämlikhet i sin verksamhet. Detta examensarbete är en kvalitativ studie med intervjuer gjorda med idrottstränare. I examensarbetet presenterar jag bakgrundsfakta som format idrotten genom historien, samt teorier som kommer att ligga som grund för intervjuerna. Detta examensarbete är gjort i samarbete med Folkhälsans projekt Trygga relationer inom idrott.

2 Syfte, mål och avgränsning

Syftet med mitt examensarbete är att uppmärksamma betydelsen av att arbeta med inkluderingsfrågor inom idrotten. Genom undersökningen vill jag synliggöra det som fungerar bra och vilka svårigheter det finns med arbetet. Syftet med intervjuerna är också att lyfta fram frågorna och väcka intresset hos dem som arbetar som idrottstränare. Målsättningen är att sammanställa resultatet från intervjuerna och föra informationen vidare till min uppdragsgivare. Informationen kommer att fungera som stöd och underlag för Folkhälsans projekt Trygga relationer inom idrott, samt i ett kommande filmprojekt som

handlar om jämlikhet och jämställdhet inom fysisk aktivitet. De viktigaste frågeställningarna för mitt examensarbete är:

- Hur tar sig eventuell ojämställdhet eller ojämlikhet inom verksamheten i uttryck?
- Vilka eventuella utomstående faktorer främjar eller hämmar jämställdhet och jämlikhet mellan idrottsutövarna?
- Hur arbetar tränarna för att främja jämställdhet och jämlikhet i sina grupper?

I min undersökning har jag valt (tillsammans med uppdragsgivaren) att intervjua idrottstränare som arbetar med barn och ungdomar i en finlandssvensk idrottsförening. Jag har valt att begränsa antalet intervjuer till sex stycken för att bearbetningen av materialet är tidskrävande, men antalet ger tillräcklig grund för tolkning och analys. Till intervjufrågorna har jag tagit med en del frågor om jämlikhet, enligt uppdragsgivarens önskemål, men jämställdhetsperspektivet kommer att ha ett större utrymme i detta examensarbete. Därmed kommer tyngdpunkten i analysen vara om flickor och pojkar, vilket exkluderar diskussionen om icke-binära. Diskussionen om hur transpersoner och icke-binära inkluderas i idrotten är dock ytterst viktig ur ett jämlikhetsperspektiv. Anledningen till denna avgränsning är att examensarbetet annars skulle bli för stort. I analysen utgår jag från den teorin som jag har behandlat.

3 Bakgrund

Idrott är en verksamhet som intresserar, aktiverar och berör människor. För mig har idrott varit en del av min vardag sedan barnsben och jag har växt upp hand i hand med idrottsverksamheten. Med en lång erfarenhet av både hobby- och elitidrott har jag insett den stora samhällsnyttan som idrottsrörelsen har, men också insett att idrotten har ännu utvecklingssteg att ta, för att fungera som en institution för *alla* invånare i samhället. I december 2017 publicerade YLE Sporten en nyhet om deras undersökning om idrottarlöner, som visade radikala löneskillnader mellan könen. Samtidigt publicerade även svenska SVT Sport och norska NRK Sport motsvarande undersökningar i respektive land, som visade samma trend (Kössö, 2017, Sandberg, 2017 och Løvmo Lie, 2017). Dessa nyheter väckte starka känslor hos mig och var ett startskott för vilket ämne mitt examensarbete kommer att handla om.

3.1 Idrott ur ett historiskt perspektiv

För att få ökad förståelse för hur idrottens villkor har formats under åren och vilka förväntningar som finns på utövare, är det viktigt att granska de historiska villkoren som varit gällande för idrotten. Idrottens historia ligger som grund för de förutsättningar som idrotten har idag.

I den idrottshistoriska forskningen råder en enighet om att idrott som socialt fenomen främst är en verksamhet skapad av och för män (Andreasson, 2007, s.22). I antikens Grekland var kroppsidealet en stark, symmetrisk och atletisk kropp och det fanns ett behov av och en förväntan på att män mätte sig med varandra. Den manliga kroppen är biologiskt starkare och således har det också funnits förväntningar på manligt idrottsutövandet och tävlandet betraktats som en självklarhet för män (Koski et al., 2004, s. 11). Kvinnligt idrottsutövande har länge ansetts opassande och under antikens Grekland hade inte ens kvinnorna tillträde till åskådarplatserna där mästerskapen hölls (Ib., s. 26). Motstånd till kvinnligt idrottande har existerat genom tiderna enda fram till mitten av 1900-talet. Motiven till motståndet kan sammanfattas i tre argument: medicinskt, moraliskt och estetiskt motstånd. Av medicinska skäl ansågs idrotten ha negativ inverkan på kvinnors hälsa, så som utebliven menstruation eller att bröstet kunde skadas. Länge har det funnits uppfattningar om vad en kvinna kan eller inte kan göra och det ansågs omoraliskt att en kvinna svettades eller satt gränsle över en sadel. Som ytterligare argument, ansåg man att idrotten hade estetiska konsekvenser på kroppen. Idrottskvinnor har genom historien riskerat att bli anklagade för att vara okvinnliga och manhaftiga. (Andreasson, 2007, s. 23–24).

På den idrottsliga arenan har föreställningar om manlighet följt idrotten som en kulturell skugga och som format normer utgående från det som varit ett manligt ideal inom idrotten. Eftersom det från början varit endast män inom idrotten, har unga pojkar imiterat äldre manliga lagkamrater eller idoler, samtidigt som de omedvetet internaliserat en normativ manlighet i idrottsutövandet. En självklar konsekvens av idrottens maskulina prägel är att kvinnors idrottsintresse och idrottsliga prestationer tolkats och värderats annorlunda än mäns prestationer (Andreasson, 2007, s. 22–23).

Håkan Larsson (2005) beskriver hur inställningen mot kvinnligt idrottande förändrades i Sverige på mitten av 1900-talet. Idrotten kom att förknippas med social fostran av ungdomar i allmänhet, istället för ”karaktärsfostran” av unga män. Idrotten ansågs som något bra för alla. Under 1970-talet när kvinnlig idrott framlades och marknadsfördes, var det vanligt att flickornas intresse för idrott i stort sätt grundade sig på samma grunder som för pojkarnas

intresse. Idrotten gestaltades som könsneutralt och likheterna i flickornas och pojkarnas idrottsdeltagande betonades. Utvecklingen under efterkrigstiden ökade antalet kvinnliga idrottare, men det gällde dock inte antalet kvinnliga idrottsledare. Som motrörelse för denna bakgrund utarbetades det första handlingsprogrammet för kvinnlig idrott (uttrycket jämställdhet användes inte vid denna tidpunkt). Programmet kallades *Idrott tillsammans - på samma villkor*, och hade som syfte att utbilda och locka kvinnor till idrottsledare. Så småningom utformades idrottens jämställdhetsplan inför 90-talet, som grundades i ett feministiskt synsätt på relationer mellan män och kvinnor. Larsson (2005) beskriver utvecklingen mot det sämre med argumentet att man tidigare betonade flickors och pojkars grundläggande likheter i sitt idrottande, men som nu istället kom att betona flickors och pojkars olikheter. Från att idrotten marknadsförts som neutralt efter mitten av 1900-talet, kom idrotten nu i jämställdhetssammanhang att ses igen som något manligt (Larsson, 2005, s. 114–116).

3.2 Idrott för alla?

Varje barn som växer upp borde ha samma möjligheter till att idrotta och det borde inte vara någon skillnad på kön, bakgrund eller den idrott som man utövar. Det finns dock flera undersökningar som bevis på att idrotten är varken jämställd, jämlik eller fri från kränkning och mobbning.

Jämställdhet och likabehandling är något som man försöker bedriva och sträva till i de allra flesta organisationer, och som stöds av jämställdhets- och likabehandlingslagen. Idrotts- och kulturministeriets rapport, *Idrott och jämställdhet 2017; Översikt över nuläget för jämställdhet mellan kvinnor och män inom idrottsområdet*, visar resultatet att jämställdhet mellan kvinnor och män och dess informationsunderlag har förbättrats under de senaste åren på idrottsområdet (i jämförelse med rapporten år 2011). Den viktigaste synvinkeln i denna rapport är fysisk aktivitet samt beslutsfattande och ledning. Objektiva mätningar som rapporten hänvisar till har dock gett information om att skillnader mellan fysisk aktivitet mellan könen har ökat. Pojkar rör sig i större mängd och mera intensivt i jämförelse med flickor och skillnaden är märkbar redan i småbarnspedagogiken. Det finns fortfarande relativt stora skillnader mellan könen inom lednings- och beslutsfattandeuppdrag på idrottsområdet, även om kvinnorna ökat under det senaste decenniet. Av styrelsemedlemmar inom idrottsorganisationer är 32 % kvinnor, av ordförande 16 % och av verksamhetsledare 34 %. Könsfördelningen varierar dock stort inom olika idrottsorganisationer. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2018, s. 3)

När man tittar från ett ekonomiskt perspektiv vad gäller idrottslöner, är skillnaden radikal. Finska YLE, Svenska SVT och Norska NRK publicerade undersökningar i december 2017 som visade enorma löneskillnader mellan kvinnor och män (Kössö, 2017, Sandberg, 2017 och Løvmo Lie, 2017). SVT Sport hade slumpmässigt valt ur landslagstrupperna inom fotboll, ishockey, alpint, skidskytte, simning, friidrott, golf och längdskidor, totalt 143 idrottare. De lyckades få fram inkomstuppgifter på 108 av dem. Av de sju idrottsgrenar, vars idrottslöner undersöktes under 2016, var männens genomsnittliga inkomst 72 gånger så hög som kvinnornas. Räknat i procent var kvinnornas lön i snitt 98,6% lägre än männens (Sandberg, 2017). Undersökningen gjord av finska YLE Urheilu, visade resultatet att den idrottande kvinnans euro motsvarar 3 cent i jämförelse med mannens (Kössö, 2017).

Folkhälsans projekt ”Trygg idrott för alla”, gjorde en kartläggning år 2014 över förekomsten av mobbning inom idrotten. Resultatet av kartläggningen, som gjordes bland svenskspråkiga skolor i Finland, visar att 5 % uppger att kränkning och mobbning är en av orsakerna till att de slutat med sin idrott. Upp till 9 % anger som orsak att man inte varit en del av gemenskapen och att man känt sig utanför (Storm, 2015, s. 28). Totalt 35 % av respondenterna uppger att de någon gång blivit kränkt av en idrottskamrat. 6,5 % av respondenterna uppger att de återkommande, varje vecka eller varje månad, känt sig kränkta eller mobbade av en idrottskamrat (Ib., s. 14). Även kränkning från tränare eller lagledaren förekommer. Upp till 20 % av alla respondenter uppger att de någon gång blivit kränkt av tränaren eller lagledaren. 3 % svarade att de återkommande, dvs. varje vecka eller varje månad, blivit kränkta av tränaren eller lagledaren (Ib., s.15). Då Folkhälsan körde igång projektet ”Trygg idrott för alla” gjordes bakgrundsfakta för befintlig forskning inom ämnet. Det visade sig att det inte fanns någon omfattande undersökning om förekomsten av mobbning inom idrotten i Finland (Ib., s. 4). Denna undersökning har med andra ord varit nödvändig för att bevisa att kränkning och mobbning förekommer i föreningsidrotten, även om man inte talar om den.

3.3 Den finska idrottens värdegrunder

I Finland råder en jämlikhets- och jämställdhetslag som utgår från lagen om diskriminering, som har syftet att skydda individer från diskriminering, samt att effektivisera rättssäkerheten för den som utsätts för diskriminering (Diskrimineringslag, 2015). Lagen ställer krav på att myndigheter, inrättningar, institutioner och organisationer som fungerar som arbetsplatser och verksamhetsfält, skall utgå från att upprätthålla en diskrimineringsfri verksamhet. Detta innebär att även idrottsförbund tar sitt ansvar för att medarbetare och utövare inte

diskriminerar varandra, liksom att verksamhetens budskap inte är diskriminerande. I handlingsplanen för Finlands Svenska Idrott åtar sig förbundet, samt dess medlemsföreningar, att arbeta för jämställdhet, jämlikhet och att förebygga diskriminering i verksamheten. FSI strävar mot att stärka mångfald och skapa en miljö där respekt är ledordet (Finlands Svenska Idrott, 2017).

4 Uppdragsgivare

Inför examensarbetsprocessen har det legat i mitt intresse att få skriva ett examensarbete med Folkhälsan som uppdragsgivare. Folkhälsan är en mycket viktig organisation i Svenskfinland som arbetar med hälsofrämjande verksamhet på flera olika plan i samhället. Mina personliga värderingar är gemensamma med Folkhälsans, vilket ger mervärde och stärker motivationen för arbetet. Jag har haft många samarbeten med Folkhälsans Förbund r.f. i Åboland och det har alltid varit lika motiverande att arbeta för dem. I början av året 2018 kontaktade jag projektledaren för ”Trygga relationer inom idrott”, Karin Storbacka, för att se om de hade intresse av att fungera som uppdragsgivare för mitt examensarbete. Storbacka visade ett genuint intresse till att byta idéer varpå examensarbetet kunde påbörjas. I ett senare skede av processen har jag även haft hjälp av Sara Sundell, sakkunnig inom jämställdhets- och jämlikhetsfrågor, samt Mikaela Wiik, sakkunnig inom fysisk aktivitet. Passande nog håller Storbacka, Sundell och Wiik i trådarna för ett kommande filmprojekt, som kommer att behandla jämlikhet, jämställdhet och tränarskap inom idrotten. Därav har examensarbetet fått ytterligare innebörd för examensarbetets resultat.

4.1 Folkhälsan som organisation

Samfundet Folkhälsan är en finlandssvensk, allmännyttig organisation som grundades 1921. Folkhälsan arbetar med sakfrågor inom det sociala området, där hälsa och livskvalitet sätts i centrum. Organisationen har ungefär 1500 anställda och cirka 19 000 medlemmar i lokalföreningar. Idag har organisationen verksamhet i stora delar av Finland, så som i Nyland, Raseborg, Österbotten och Åland. Folkhälsan bedriver diverse omsorgstjänster, vårdtjänster och forskning. Forskningscentrumet har cirka 200 forskare anställda som arbetar med bland annat ärftliga sjukdomar och livsstilssjukdomar. Organisationen bedriver också dagvård och åldringsvård. Folkhälsans tre värden är kompetens, engagemang och omsorg, som genomsyrar hela organisationens verksamheter. (Folkhälsan: Om Folkhälsan, u.d. & Folkhälsan: Forskning, 2019)

4.2 Projektet trygga relationer inom idrott

Trygga relationer inom idrott är ett projekt som Folkhälsan bedriver med syftet att förebygga mobbning inom idrotten, samt att alla skall känna trygghet i sin förening. Målet är att projektet skall stöda idrottsföreningarna till att utveckla goda relationer och gemenskaper, samt motarbeta kränkningar och utanförskap. Idrotten skapar glädje, är betydelsefull för många och ger vänner för livet. Trots det är idrotten inte resistent mot kränkningar och mobbning. Inom projektet arbetar Storbacka bl.a. med att delge kunskapsrika och diskussionsbaserade föreläsningar. Det är vuxna som ansvarar för att lösa situationer när det förekommer mobbning och kränkning mellan personer, oberoende om det sker mellan barn, unga eller vuxna. Detta projekt skall ge verktyg för att förebygga att mobbning inte händer, men också att ge verktyg att agera inom liknande situationer. Att jobba mobbningsförebyggande inom idrotten är viktigt för lagandan, men också lika viktigt på individnivå (Folkhälsan: Trygg idrott, u.d.).

5 Begrepp

Eftersom mitt examensarbete grundar sig på perspektivet om jämställdhet och jämlikhet, tycker jag det finns skäl att belysa innebörden av de begrepp som används i teorin eller som kan vara till nytta för att förstå innebörden av olika tillstånd.

Jämställdhet och *jämlikhet* är två begrepp som lätt kan blandas ihop. Rent språkligt är det ursprungligen inte så stor skillnad på dessa två. Ordet jämlik syftar mera på värderingar, medan jämställd/jämställdhet används idag när det gäller förhållandet mellan kvinnor och män. Jämställdhet innebär att ingen skall bli diskriminerad pga. kön och kvinnor och män skall ha lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter inom alla områden i livet. Jämlikhet används för att beskriva förhållanden på ett mera allmännare plan; inga individer eller grupper i samhället skall diskrimineras på grund av ålder, etniskt eller nationellt ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionshinder, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller hens person. Båda orden baserar sig på värderingar om allas lika värde. (Reuter, 2007)

Normer kan beskrivas som det underförstådda och allmänt godtagbara beteenden och regler i en social grupp, konvention och praxis. Normsystemet anger mönster för hur man skall agera för att handlingarna skall överensstämma med varandra, samt hur man skall tycka och tänka i olika frågor. Normer genomsyrar samhället och finns i alla institutioner, så som organisationer, grupper och hem. Normer kan kopplas starkt till sociala värden och kan vara

både positiva och negativa. Positiva i den bemärkelsen att det bidrar till ett bra klimat, men negativt i den bemärkelsen att normer kan begränsa människors handlingsutrymme och leda till diskriminering. Samhällets normsystem formas genom formella lagar, medan andra normer uttrycks genom traditioner, seder och bruk. (Jämställ.nu, 2014 & SISU Idrottsutbildarna, 2010, s. 2)

Makt och *maktstrukturer* är väsentligt inom kritiska teorier (bl.a. genusforskning) för att förstå hur samhällen och sociala relationer konstrueras. Ojämlikhet är en form av maktobalans där vissa personer har mera privilegier och möjligheter i samhället i jämförelse med andra. Makten uppdagas i olika former och olika nivåer i samhället, bl.a. i mellanmännisklig interaktion och som systematiserad i social och samhällelig organisering på både lokal och global nivå. Könsmaktsordningen är den som sätter kvinnor och män i ojämsställd maktrelation, där ett av könet anses vara normen och överordnar det andra könet. (Nationella sekretariatet för genusforskning, u.d.)

Förtryck är ett tillstånd där någon som anses vara i en mera privilegierad ställning, orättvist utövar sina maktbefogenheter på en svagare part, grupp eller individ. Förtryck upprätthålls av sociala, politiska och ekonomiska normer och strukturer. Till skillnad från att bli kränkt en enstaka gång, sker systematiskt eller strukturellt förtryck ständigt och genomsyrar samhället. (Nationella sekretariatet för genusforskning, u.d.)

Kön och *genus* är också två begrepp som används ofta i detta examensarbete. Det är två begrepp som lätt kan flyta samman. Enligt sociologen Anthony Giddens (2008, s.370) beskrivs begreppet *kön* som den biologiska och anatomiska skillnaden mellan män och kvinnor. *Genus*, eller könsroller, står för den psykologiska, sociala och kulturella skillnaden. Distinktionen mellan kön och genus är viktig eftersom många könsskillnader inte är biologiska till sin grund. Genus står alltså för den sociala könsrollen och hänvisar till hur våra uppfattningar om manligt och kvinnligt är socialt konstruerat. Det behöver inte handla om en direkt följd av en individs biologiska kön. Könsidentitet är också ett begrepp som ofta kan blandas ihop med de ovanstående begreppen. Håkan Larsson skriver; att vara trygg i sin könsidentitet innebär att *jag vet att jag är flicka respektive pojke*. (Larsson, 2005, s.122–124)

6 Teori

I det här avsnittet presenteras de teorier som är relevanta för min studie. Jag beskriver teorier om genus, inkludering och delaktighet, samt normkritiskt ledarskap. I teoridelen tar jag även

upp tidigare undersökningar som gjorts inom idrotten. Dessa teorier kommer sedan att ligga till grund för mina intervjufrågor, samt analysen och diskussionen.

6.1 Konstruktioner av genus

Genusteoretikern och den feministiska poststrukturalisten Judith Butlers (2007) idéer bygger på att strukturer i samhället upprätthåller och skapar en viss syn på kön och genus, och att olika handlingar *gör* kön. Det är genom diskursiva handlingar och upprepade utsagor om genus som vi "blir till" som män respektive kvinnor (eller som pojkar och flickor). Butler menar att det inte enbart är i interaktionssituationer som genus konstrueras utan dessa handlingar upprepas genom samhällets institutioner (så som staten och lagen) och utnämner oss som genusbestämda subjekt. Genom olika praktiker, i form av symboler, vanor, rörelser, beteenden, upprepas föreställningen om genus. Butler menar att vissa saker associeras till en viss sorts kropp (som vi titulerar man) och andra saker till en annan sorts kropp (som vi titulerar kvinna), och efter upprepningar internaliseras diskurserna och så småningom uppfattar vi de två könskategorierna som naturligt givna. Genus uppstår med andra ord genom våra förväntningar. (Butler, 2007, s. 55–58, 61)

Genusforskaren Raewyn Connell (2009) menar på motsvarande sätt att vi inte kan se på manlighet och kvinnlighet som något förutbestämt tillstånd och av naturen givet. Det är ett *blivande* tillstånd, som är under aktiv konstruktion. Connell hänvisar till den franska feministen Simone de Beauvoirs citat från 1947, "Man föds inte till kvinna, man blir det". Kvinnors och mäns situation kan inte jämföras parallellt, men samma princip gäller även för män: man föds inte maskulin, man måste bli man. Att tillhöra en genuskategori påverkar våra tankar om vad den tillhörigheten innebär; vilka typer av personer är vi som följd av att vi antingen är kvinnor eller män? Det här är inget som presenteras för ett litet barn vid födseln, utan utvecklas och fylls i under en lång period under vår uppväxt. Dock är det viktigt att komma ihåg att det inte enbart är fenomen utifrån sociala normer eller myndighetstvång som upprätthåller konstruktionen av genus. Det är vårt eget sätt att uppträda i det vardagliga livet som vi konstruerar oss själva som maskulina och feminina. Vi intar en plats i genusordningen – de flesta gör det frivilligt, och förhåller oss till den plats vi blivit givna. På så vis konstruerar vi själva vårt kön – och synen på könet. Givetvis finns det undantag. Det finns maskulina kvinnor och feminina män, men de flesta vill helt enkel tillhöra den ena eller den andra könskategorierna, eftersom det är enklare att passa in på det viset. Connell menar med andra ord att konstruerandet av kön är frivilligt, samtidigt som det är påtvingat, då vi

väljer att leva upp till samhällets förväntningar på kön, eftersom vi har större risk att bli betraktade som avvikande eller onormala. (Connell, 2009, s. 18-20)

Genus strukturerar grundläggande ordning i våra liv och vår sociala tillvaro. Ordningen av människor i genus har blivit basen för sociala, politiska och ekonomiska ordningarna och utgör ofta en grund för hur vi ordnar samhället (Hirdman, 1993, s. 149). Även på idrottsarenan utgör genus en grund för hur man organiserar verksamheten. Jenny Svender som forskat kring iscensättningen av flickor inom barn- och ungdomsidrotten, menar att kön är en relevant indelningsgrund när barnidrott organiseras. Män och kvinnor tränar oftast separat och trots att det i unga år inte finns några fysiologiska skillnader som är av betydelse, väljer man att skilja mellan könen. Detta är ett exempel på en handling som skapar och återskapar de två olika könskategorierna. Flickor och pojkar görs, genom att de delas upp på varsin sida om mittlinjen och man delar in barnen utifrån genusimpregnerade diskurser. Barnet, som för första gången deltar i ett idrottssammanhang, skapar en dualistisk könsförståelse och förstår att förväntningsbilderna på de två könen är olika. De båda könen sätts i position mot varandra och genus skapas således relationellt. (Svender, 2012, s. 15–16)

6.1.1 Språkliga stereotyper

En väsentlig handling som konstruerar genus är språket. Språket är det mest kraftfulla redskap vi använder för att uttrycka våra uppfattningar om oss själva och vår omvärld. Utan ett språk skulle vi inte kunna tala eller tänka och vi skulle inte kunna ge en bild av det som är betydelsefullt och verkligt i livet. Språket är impregnerat med innebörder och meningar och skapar förståelse för vad vi får eller inte får göra, och vilka förväntningar vi har på könen. Därav är språkanvändningen en iscensättare av genus. (Edlund, et al., 2007, s. 213-214)

Stereotyper är något som påverkar vår tolkning av människors beteende. Ordet stereotyp definieras som en ”uppsättning av starkt förenklade föreställningar om viss företeelse, särskilt i fråga om viss kategori människor” (Nationalencyklopedin, 2018). Enligt Edlund et al. (2007, s. 58) är det ytterst viktigt att vi stannar upp och reflekterar kring våra föreställningar kring våra fördomar, eftersom föreställningar är konsekvenser för hur vi förväntar oss att män och kvinnor skall vara eller prata på ett visst sätt. Ett exempel är att vi *tror* att det är vanligare att kvinnor ber oftare om ursäkt i jämförelse med män, vilket gör att vi antagligen också förväntar oss och kanske t.o.m ställer krav på att en kvinna skall be om ursäkt, medan vi

inte förväntar oss denna handling från en man. Våra föreställningar påverkar alltså våra förväntningar på varandra, samt förväntningarna på oss själva, utifrån vår könsstillhörighet.

Jenny Svender (2012, s.85-90) har forskat kring språkanvändningen i ansökningarna till en idrottssatsning som specifikt riktades till flickor. Avhandlingen handlar om hur flickor konstrueras inom barn- och ungdomsidrotten. Svenders (Ib.) fokus på själva analysen är diskursen om hur flickor iscensätts rent retoriskt. Resultatet visar att ansökningstexterna konstruerar skilda kategorier fyllda med idéer om vad som är karaktäriserande för den utpekade målgruppen: flickor.

Analysen visar att det finns såväl tydligt uttalade (explicita), som underförstådda (implicita) föreställningar om hur man skall vara som tonårsflicka, och vilka handlingar och egenskaper som är eftersträvarsvärda. Genom ansökningarna kan man urskilja en normativ femininitet; det som anses vara den ideala idrottande flickan, som är fysiskt aktiv och hälsosam, med gott självförtroende, är heterosexuell, har ambitioner att bli ledare, är tävlingsbenägen, ansvarstagande och seriös. Alla dessa egenskaper och beteenden presenteras i ansökningarna som förväntade och självklara. Många av ansökningarna formulerar flickor som problematiska. Man utgår från att flickor tappar intresset vid 15-20års åldern. Det är nästan som att man räknar med att flickorna skall hoppa av och därför vill man vidta åtgärder för att bemöta problemet. I Svenders (2012) analys framkommer även att flickors idrott jämförs ofta som ett begrepp, och betonar det som är specifikt för flickor, och avvikande mot den norm som annars finns inom idrotten. Det verkar som att relationen mellan tonårsflickor och idrott inte är helt enkel, och orsaken tillskrivs oftast flickorna själva. Utgångspunkten är att flickor inte är som pojkar och speciellt i mansdominerande idrotter lyfts behovet av att ändra verksamheten för att anpassas efter flickorna. Oavsett vilka satsningar som görs, så formuleras flickorna som "den andre" i ansökningarna. (Svender, 2012, s. 85-90)

Genom Svenders (2012) analys framkommer en kritik mot projekt som riktar sig till flickor. Man reproducerar flera traditionella föreställningar om flickor. Det handlar till stor del om kontextuella stereotyper. Svenders (Ib.) uppmaning är att istället för att lägga blicken på flickor och tala om dem i termer av att anpassas till den verksamhet som finns, så behöver man efterlysa projekt där man mera granskar sig själv. Problematiken ligger i att beskriva vad som är annorlunda med flickor. Istället bör man titta på varför vissa flickor väljer bort idrotten och verksamheten bör inta en självkritisk hållning. De är kanske inte flickorna som är speciella, utan det är våra grundläggande tankemodeller som behöver utmanas. Svender (Ib.) tror på könsblandade grupper så långt upp i åldrarna som det går, för att inte riskera att

hamna i de stereotypa förståelserna. I en könsblandad grupp är det lättare att se individer, snarare än att se kön, menar hon. (Svender, 2012, s. 100–102)

6.1.2 Genusregim och maktstrukturer

Eftersom mitt examensarbete baserar sig på jämställdhetsfrågor är det också motiverat att lyfta upp teorier om maktstrukturer som baserar sig på genus. Raewyn Connell (2009, s. 101–103) menar att genus handlar om relationer – det vill säga hur människor, grupper och organisationer hänger ihop och är uppdelade. Dessa relationer utgör ett genusmönster eller genusordning. Connell (Ib.) använder begreppet genusregim, som är en lokal variant (dvs. på institutionsnivå) av begreppet genusordning, som är ett begrepp som syftar till genusmönster på samhällsnivå. Till exempel kan skolor, kontor, fabriker, arméer, poliskårer och idrottsföreningar ha en tydlig genusregim. Ett exempel på en identifierad genusregim på en arbetsplats är att de flesta chefer är män, de flesta tekniker är män, de flesta kontorister är kvinnor och de flesta som arbetar med omsorg är kvinnor. Genusregimer på institutionsnivå motsvarar ofta genusordningen på samhällsnivå, men den kan även ha avvikelser, eftersom förändringar oftast inte sker omfattande på en gång, utan snarare på enskilda sektorer. Därför är genusregimer mera föränderliga. Relationerna mellan kvinnor och män kan skilja sig mellan platser, tider och kulturer och det kan finnas många variationer av underordning beroende på kontexten. Connells (2009, s. 106–117) tankar om genusregimer inbegriper fyra huvudsakliga strukturer, i det moderna och globala samhället. Dessa dimensioner är *maktrelationer*, *produktion* (arbetsdelning), *känslomässiga relationer* och *symboliska relationer*.

Jenny Svender (2012) tolkar hur Connells (2009) teori om de fyra dimensionerna av genusregimer kan uttrycka sig i en idrottsförening. En studie i de idrottsliga idrottsregimerna kunde exempelvis omfatta utforskandet av kvinnors och mäns representation inom olika idrotter, likaså hur de värderas (jmf. Connells arbetsdelning). Det skulle kunna handla om att utforska idrottsarenans diskursiva dominansmönster mellan män och kvinnor, men även inom gruppen män och kvinnor (jmf. Connells maktrelationer). Vidare kunde man utforska sambandet hur ett visst beteende eller vissa känslor kopplas till mäns och kvinnors idrottande (jmf. Connells känslomässiga relationer). Ytterligare skulle man kunna undersöka hur vi könsmärker vissa företeelser inom idrotten som manliga och kvinnliga (jmf. Connells symboliska relationer). (Svender, 2012, s. 18)

Även Yvonne Hirdman (2004) förklarar hur genus är relaterat till makt och maktstrukturer. Hon använder sig av begreppet genussystem, som används i samband med att beskriva begrepp som genusordning och könsmaktsordning. Enligt henne kategoriserar vi och tillskriver vi män och kvinnor olika uppgifter, roller och positioner. Detta upprätthålls i varje samhälle och skapar hierarkier och olikheter mellan könen. Enligt Hirdman bygger genussystemet på två logiker:

1. Åtskillnad av kön. Manligt och kvinnligt bör inte blandas.
2. Hierarkin: Det är mannen som är norm och utgör det som är det normala och är överordnad i samhället.

Dessa två logiker kan identifieras i samhällets olika instanser och situationer. Principen för åtskillnad av kön yttrar sig i arbetsdelningen mellan könen genom att män och kvinnor ofta finns på skilda arbetsplatser eller arbetsuppgifter. Den manliga överordningen yttrar sig bland annat genom att männen befinner sig i högre positioner, tjänar mer, har mer makt än kvinnor och betraktas som en norm. Till följd av detta gynnas männen, medan kvinnorna betraktas som mera avvikande. (Hirdman, 2004, s. 116-118)

Karin Grahn (2008), som forskat i konstruktioner av genus i ungdomsträningarutbildning, tar sitt teoretiska avstamp från Hirdmans (2004) tankar kring genussystem och använder sig av begreppet *idrottens genusordning*, som ett sammantaget begrepp för olika sätt att ordna kön i idrotten. Åtskillnad av kön syns genom att män och kvinnor skiljs åt i tävlingar, men oftast också i träningar. Denna särartsdiskurs bygger på att det anses finnas både yttre och inre skillnader mellan män och kvinnor. Den yttre skillnaden stöder på de fysiska/kroppsliga olikheter. I längden visar sig detta genom att män och kvinnor utövar olika fritidsaktiviteter, involverar sig i olika typer av ledaruppdrag, tävlar könsåskilt etc. Den inre åtskillnaden lägger fokus på beteende, språk, erfarenhet etc. Med det menar man att kvinnor och män anses idrotta av olika skäl. (Grahn, 2008, s. 23)

Rangordningen inom idrotten (jmf Hirdmans hierarki), bygger på att tävlan är grunden till dess utformning. Genom att bedöma idrottarnas prestationer, delar man upp dem i en hierarkisk ordning, från starkast till svagast, snabbast till långsammast osv. Uppdelningen i olika tävlingsklasser utgår från att män har högre fysisk förmåga än kvinnor och är bestämd för att få rättvisa tävlingsförutsättningar. Generellt sett är det den ”högpresterande kroppen” som sätter normen för vilken nivå som är önskvärd. Fysisk styrka och aggressivitet symboliserar ofta det manliga, vilket har skapat föreställningen om att en högpresterande kropp också är manligt. Detta är något som kvinnor ofta jämförs med, vilket i sin tur

konstruerar kvinnor inom idrotten som underlägsna. Denna rangordning är även kopplad till principen för åtskillnad av kön, då den bestämda uppdelningen blir flick- och pojkidrott, samt dam- och herridrott. Till följd av detta skiljer man på kön i träning och tävling, även i de fall där fysisk kapacitet inte är avgörande, t.ex. barnidrott eller skytte. Därmed bygger inte idrotten enbart på köns olikheter, den konstruerar dem också, menar Grahn (2008, s.23–24).

6.2 Social inkludering och delaktighet

Jag anser att social inkludering och exkludering är en viktig aspekt för min studie, med den motiveringen att idrottsrörelsen är en stor samhällsinstitution och kan ha en positiv inverkan från ett inkluderingsperspektiv. Hur inkluderande idrotten är kan variera mycket från institution till institution. Inkludering och exkludering är båda begrepp som uttrycker förståelsen av förhållandet mellan individ och samhälle. Socialpedagogen Bent Madsen (2006) använder begreppen *social* inkludering och exkludering som beskriver hur individer antingen är delaktiga i samhället eller inte. Enligt Madsen (Ib.) betyder ordet inkludering att räkna med och att omfatta någon i helheten. Ordet exkludering beskriver han genom två betydelser: Genom att hålla någon ute, som redan befinner sig utanför är ett passivt handlingssätt, då man förhindrar någon att komma in i gemenskapen. Genom att stöta ut någon som redan funnits innanför gemenskapen är ett aktivt handlingssätt ur ett perspektiv på exkludering. (Madsen 2006, s. 171–173)

Madsen talar om det ”rymliga samhället”, vilket betyder att samhället är till för alla. Tanken är att samhällets institutioner formas på ett sådant sätt att det finns plats för alla medborgare, oavsett medborgarnas särskilda behov, sociala bakgrund eller kulturella tillhörighet. Social inkludering har blivit centralt i den internationella välfärdspolitiken och har formulerats i EU:s målsättningar och FN:s konventioner och deklARATIONER (Madsen, 2006, s. 171). Det anses vara ett samhällsligt problem att vara utestängd från ett samhälle, där kravet på medborgarnas aktiva deltagande är stort. Inga medborgare i samhället får uteslutas från att delta i det samhällsliga livet. (Madsen 2006, s.173–174)

Generellt kan man säga att begreppet inkludering lever parallellt med begreppet delaktighet och det beskrivs ofta som ett resultat av en samhällsprocess. Enligt Svenska Akademiens ordlista från år 1998, beskrivs delaktighet att *ta del i något*, t.ex. social gemenskap, en aktivitet eller uppgift. Som ett konkret exempel kan vara att ta del i en skoluppgift, där man tillsammans löser problemet. Den som tar del i lösandet kan uppleva en känsla av

tillhörighet, vilket är en viktig aspekt av delaktigheten. Enligt Svensk Ordbok från 1990 lyder definitionen; *aktiv medverkan, medansvar*; att någon medverkar i något eller har vetskap om något. Ordet medverkan betonas, vilket tyder på att delaktigheten förutsätter interaktion mellan människor eller händelser. (Molin, 2004, s. 61)

Den svenska utbildningswebbportalen *Inkluderande idrott*, menar att det finns alltför många som inte känner sig välkomna på de olika arenorna inom idrotten. Det är normer, fördomar och traditioner som har makten om vem som blir utanför och vem som inkluderas i idrottens gemenskap. Normerna kan se olika ut beroende på gren, men en allmän förväntning på vem som bestämmer inom idrotten är en medelålders man, utan funktionsnedsättning och med tidigare erfarenhet av styrelsearbete. Det betyder att alla som inte faller inom ramen för den rådande normen, kan ha svårare att passa in och ta del av gemenskapen. Inkluderande idrott strävar till att synliggöra och ifrågasätta normer. Att tillhöra normen ger fördelar, medan det kan skapa hinder och bidra med en känsla av utanförskap för andra. Synliggörandet av normer innebär inte enbart att stärka delaktigheten för dem som hamnar utanför, utan det handlar lika mycket om att lära av det som upplevs som självklart och ifrågasätta varför det anses som det självklara. Om fokus ligger på dem som inte faller inom normen, blir de lätt tolkade som problemet och subjektet i sammanhanget. Därför är det av betydelse att synliggöra exkluderande normer och strukturer för att alla skall kunna ges samma möjlighet till att vara en del av gemenskapen. (SISU Idrottsutbildarna, 2017a)

Delaktighet kan även granskas ur ett jämställdhetsperspektiv genom att granska könsfördelningen i idrottens beslutsfattandeorgan. I flera decennier har största delen av beslutsfattandet skötts av män, men en förändring håller på att ske. Finska undervisnings- och kulturministeriets publikation över idrott och jämställdhet år 2017, visar att antalet kvinnor som ledare och beslutsfattare inom idrottsområdet har ökat. Statistiken över könsfördelningen har förts sedan 1995 och andelen kvinnor i styrelser har ökat mellan åren 1995–2017 från 16 procent till 32 procent. Dock finns det fortfarande få kvinnor på ordförandeposter; 16 procent år 2017 (år 1995: 6 procent). Även i grenförbundens förtroendeuppdrag är kvinnorna få. År 1996 var 7 procent av ordförandena för grenförbunden kvinnor. År 2017 var 13 procent av personerna på ordförandeposter kvinnor. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2018, s. 57-61)

En förutsättning för att idrottsörelsen skall vara öppen och välkomnande är att verksamheten förespråkar jämställdhet. I Riksidrottsförbundets rapport, *Vem bestämmer? Jämställdhetsmål, kvotering och könssammansättning i idrottens beslutande organ* (2017a),

skrivs att det i en könsbalanserad styrelse, leder till att både kvinnor och män i stället får möjlighet till påtagligt inflytande; genom att påverka diskussioner och kulturen i gruppen, få talutrymme och motverka stereotyper för respektive kön. Andra positiva effekter med mångfaldiga styrelser är att det ökar engagemanget och kreativiteten i gruppen, olika perspektiv kommer fram, samt att medelåldern i styrelsen sjunker (Riksidrottsförbundet, 2017b, s. 5-6).

6.3 Normkritiskt ledarskap

I detta kapitel diskuterar jag vad det innebär att inneha ett normkritiskt perspektiv i sitt ledarskap. Jag redogör vad ledarskap och vad normkritisk pedagogik betyder och hur dessa två fungerar i kombination med varandra. Därav har jag valt att sammanlå orden i rubriken till normkritiskt ledarskap. Det finns mängder av litteratur om ledarskap till förfogande, framför allt om ledarskap i allmänhet och inom management. Jag inleder detta kapitel med att redogöra för vad ledarskap innebär och den teorin har jag valt från Arne Malténs bok, *Det pedagogiska ledarskapet* (Maltén, 2000), som beskriver ledarskapet från ett pedagogiskt perspektiv.

6.3.1 Ledarskap

Att definiera begreppet *gott ledarskap* i en mening är inte helt enkelt, eftersom det är komplext och visar stora variationer. Det engelska ordet *leader*, som är över 1000 år gammalt, betyder ”att leda människor på en resa”. Detta är mycket närbeläget till vad ledarskap innebär. Syftet med ledarskap är att få gruppmedlemmarna att agera och nå uppställda mål. Det betyder således att ledarskapet är en gruppdynamisk påverkansprocess, där socialt samspel och målpuppnående är betydelsefulla nyckelord. Det sociala samspelet utgör inget mål i sig, men spelar en betydande roll för att uppnå huvudsyftet; att nå de uppställda målen. Centralt för ledaren blir att intressera sig för uppgiften, men således lika mycket för relationen mellan gruppmedlemmarna. Det betyder att ledarskapet förutsätter kunighet i såväl gruppdynamik samt problemlösning. Det är tillsammans och genom andra människor som ledaren kan uppnå resultat. (Maltén, 2000, s. 7–8)

Till en ledares pedagogiska förmåga hör målinriktning, tydlighet, beslutsförmåga, initiativförmåga, lyhördhet, samarbetsförmåga, förmåga till konstruktiv kritik, förmåga att motivera och konflikthantering (Maltén, 2000, s. 10). Det är viktigt att en ledare kan kombinera relationen mellan att vara både uppgifts- och relationsorienterad i sitt ledarskap. Detta kan upplevas besvärligt, eftersom man bör kunna besvara skilda lojalitetskrav från

t.ex. organisationens sida, respektive medarbetarnas, gruppmedlemmars eller elevens sida. ”Den pedagogiska ledaren måste utgå från organisationens viktigaste resurs, människan, utan att för den skull abdikera som chef” (Maltén, 2000, s. 20).

Ledarskapsstil är något som formas med hjälp av kunskap och praktisk erfarenhet. Det är flexibelt och dynamiskt till sin natur och bygger på relationen till gruppmedlemmarna, där dialog är ett av ledarens starkaste redskap. Ledarskap har alltid kopplats till någon form av makt. Maltén (2000) hänvisar till sociologen Amitai Etzionis tankemodell om tre olika maktformer: tvångsmässig makt, nyttomakt och normativ makt. Tvångsmässig makt hänvisar till att man tvingar någon till något i form av fysiska medel. Denna makt är endast tillåten att utöva från statens sida. Nyttomakten hänvisar till att man styr med hjälp av materiella medel, pengar, högre lön, etc. Normativ makt som slutligen är den mest effektiva, kännetecknas av att man styr med hjälp av symboliska medel, t.ex. gillande, uppskattning och tillgivenhet. Denna makt är affektiv, dvs. man spelar på medlemmarnas känslomässiga bekostnad. Makt är således en fråga om att påverka andra. (Maltén, 2000, s. 42–43)

6.3.2 Normkritisk pedagogik

Normkritisk pedagogik är en pedagogisk inriktning som är inspirerad av bland annat queerteori och intersektionella teorier. Queerpedagogik syftar till det pedagogiska förhållningssättet rörande kön- och sexualitetsnormer. Queerteorins utgångspunkt är att ifrågasätta och utmana ”den självklara heteronormen” och förändra normerna kring sexualitet och genus. När queerpedagogiken fick spridning, utvecklades den till att inkludera andra kategorier än enbart köns- och sexualitetsnormer. Perspektivet utvecklades även att ifrågasätta normer som kategoriserar hudfärg, etnicitet, klass, funktionsförmåga etc. (Bromseth & Darj, 2010, s. 12-13). Det blev då ett intersektionellt perspektiv, som uppmärksammar hur olika maktordningar och diskrimineringsgrunder skapas och upprätthålls i samspel med varandra. Intersektionell analys är ett verktyg som analyserar hur specifika situationer av diskriminering skapas i skärningspunkten för olika maktrelationer baserade på de ovanstående kategorierna. En maktordning är således alltid beroende av andra maktordningar (Jämställ.nu, 2013). För att bättre förstå utvecklingen av den intersektionella maktkritiska pedagogiken myntades begreppet normkritisk pedagogik av Janne Bromseth och Frida Darj på 2000-talet. Begreppet har fungerat som ett redskap för att visa hur normer skapar maktobalanser inom pedagogiken, samt hur man öppnar upp för ett kritiskt tänkande mot dessa normer. Det främsta syftet går ut på att belysa och bekämpa de normer som skapar diskriminering och ojämlikhet.

Heteronormativitet är en term som baserar sig på hierarkisk skillnad, där vissa kroppar och livsstilar privilegieras medan andra uppfattas som avvikande och mindre önskvärda. Detta yttrar sig genom att en viss sorts heterosexuellt liv framställs som det naturliga sättet. Heteronormen påverkar hur samhälle och relationer organiseras och systematiseras materiellt och diskursivt. Olika kroppar ges rättigheter och möjligheter beroende på hur man uttrycker och lever kön. För att passa in som människa, bör man följa de rådande normerna för en av de två tillgängliga könskategorierna; man eller kvinna. Förutom kön och sexualitet är identiteter alltid sammansatt av många olika skillnadsskapande kategorier, där ras, klass, etnicitet, ålder och funktionsförmåga är de mest centrala kategorierna. Dessa maktrelationer är sammanhängande i skapandet av det som anses som norm och avvikande. Vilka kroppar, praktiker och värderingar som råder är alltid en följd av sociala och kulturella fenomen och ett resultat av aktiva processer. Det ideal, eller den heteronorm, som råder för tiden medför vissa privilegier för dem som faller inom ramen för detta. För att denna konstellation skall upprätthålla sin position som norm, bör den jämföras och skapa gränser till det som inte hör till normen. De som inte anses tillhöra eller agera enligt normen, sätts i en försvarsposition till att förklara sina ”andra” sätt att vara och leva (Bromseth, 2010, s. 30-31). Redan från när barnen är små influeras de, genom undervisning och genom interaktion, av framtidsberättelser om vad som förväntas av dem. De som lever ett ”annorlunda liv”, får sällan synlighet i berättelser, åtminstone inte på ett oproblematiskt sätt. Uttalade och underförstådda livsnarrativ som skapas i skolan och på andra ställen av samhällets institutioner, ger inte mycket utrymme till kroppar som ser ut, lever och älskar på ett sätt som avviker från normen. Heteronormen återskapas genom att framställa en viss sorts heterosexuellt liv som naturligt och bäst, medan allt annat osynliggörs eller framställs som konstigt.

Queerteorin utgår från att ifrågasätta genus, sexualitet och intersektionalitet som har sin utgångspunkt från klass, etnicitet, ålder och funktionsförmåga. Teorierna stöder ett normbrytande arbetssätt där lärosituationen öppnar upp för ett kritiskt tänkande. Ett kritiskt tänkande där kategorierna aldrig är färdigdefinierade utan ständigt öppna för utmaningar. Därutöver stöder teorierna till att synliggöra hur kategoriseringens värdesystem är en bidragande orsak till diskriminering, stereotypisering och osynliggörande. Att arbeta med att förändra normer genom läroprocesser kan ske i olika sammanhang, så som i förskolor, grundskolor, universitet, företag, organisationer och föreningar. Genom vardagliga situationer kan vi lära oss om och utmana invanda sätt att tänka och handla. Att förändra normer är en seg och svår process, men genom ett historiskt perspektiv kan man se att normer

har förskjutits, förändrats och omtolkats genom tiderna. Genom en stor mängd av olika metoder kan man starta en förändringsprocess mot en mer inkluderande atmosfär. (Sörensdotter, 2010, s. 135-136)

Genom att inneha en *queer* utgångspunkt, gör att vi kan se saker ur olika perspektiv, vända upp och ner på normen och ställa nya frågor. Sörensdotter (2010, s. 148) rekommenderar att testa på att genom tanken byta kön på den som man talar med och reflektera kring hur ens beteende och tolkning av personen förändras. Sörensdotter (ib.) menar att det är nödvändigt att arbeta med dubbla strategier; 1) att synliggöra och problematisera normen och 2) att synliggöra dem som vanligtvis osynliggörs på ett självklart sätt. Strategierna möjliggör att ta upp kategorier som man talar minst om, samtidigt som ett kritiskt förhållningssätt tillämpas. Ytterligare kan de som tenderar att osynliggöras, stereotypiseras eller ses som ”de andra” inkluderas som självklara utgångspunkter i lärosituationen. Den dubbla strategin utgör dessutom frågor om människors handlingsutrymme; I vilka sammanhang betraktas vissa som självklara och i vilka gör de inte? Det möjliggör att vi kan förstå att kategoriseringar påverkar våra liv, samtidigt som vi kan ifrågasätta grunderna för kategorisering. Sörensdotter menar också att kategorier i sig utgör ingen större risk. Risker ligger i de associeringar, hierarkiseringar och värderingar som relateras till kategorierna (Sörensdotter, 2010, s. 150-151).

6.3.3 Normmedvetet tränarskap

På den svenska utbildningswebbportalen *Inkluderande idrott*, upplyser man om vad normmedveten idrott innebär. Genom att inneha ett normmedvetet perspektiv i sitt ledarskap strävar man efter att synliggöra rådande privilegier och begränsningar för utövare. Därutöver arbetar man aktivt med ledarskap, resursfördelning och representation som minimerar ojämlikhet och ojämställdhet. Det är ett arbete där ansvaret bör ligga på dem som har makt. En förutsättning för att kunna förändra och utveckla en organisation och dess verksamhet är att kunna skapa insikter och förståelser om maktstrukturer, samt att identifiera vilka problem normerna medför och utifrån det konkretisera vad som bör göras. (SISU Idrottsutbildarna, 2017b)

Oberoende vilket sammanhang man befinner sig i finns det alltid en norm att förhålla sig till. Inom idrotten är den påtaglig och stundvis problematisk. I vissa idrotter är normen att vara flicka, men i de flesta idrotter är grundreglerna skapta efter de manliga förutsättningarna. Det gör att många flickor upplever sig behöva visa duglighet och resultat för att bli

accepterade. Mansnormen ifrågasätter inte bara flickor, utan om en flicka presterar extremt bra, så kommer hon kanske att bli betraktad som en pojke, eller eventuellt få sin kvinnlighet ifrågasatt av omgivningen. Normerna som råder inom idrotten tar stöd av historien där idrott är skapad och konstruerad av män för män. Det gör att män automatiskt sätts i en privilegierad position, så länge de uppfyller kraven på förväntningarna. Detta är något som man kallar för *machokulturen*. Ett av dagens ideal är att pressa sin kropp till maxprestation, vara uthållig och stark. Jargongen i omklädningsrummen förväntas vara grovt, okänsligt och sexistiskt. Att visa sin svaghet eller känslighet kan associeras med femininitet. Det gör att gränserna för idealet blir väldigt snäva och endast en viss typ av män ryms innanför normen. (SISU Idrottsutbildarna, 2017b)

Som idrottsledare och tränare har man en avgörande roll i att skapa idrottsmiljöer där de aktiva trivs, känner trygghet och får möjlighet att utvecklas utifrån egna förutsättningar och behov. Ett stort problem med heteronormativitet och machokultur i idrotten är att människor slutar i tidig ålder, de exkluderas från att vara med och det påverkar deras förhållningssätt till idrotten för resten av livet. Som ledare kan man påverka på olika sätt, t.ex. genom att se alla individer och deras behov, låta dem vara delaktiga och verka för gemenskap i gruppen. En av de viktigaste aspekterna är att göra idrotten till en så välkomnande och trygg plats som möjligt för alla. För detta krävs normmedvetenhet och en inkluderande tankegång. En tränare behöver utgå från individens olika förutsättningar och behov för att stärka motivationen för ett idrottande liv, oberoende sport. Att utöva idrott i en sund miljö når mycket längre. (SISU Idrottsutbildarna, 2018)

7 Metod

I detta kapitel beskriver jag hur jag går till väga för att samla in materialet till examensarbetet. Jag beskriver valet av metod, samt urvalet av informanter. Idén till att göra en studie med föreningstränare i Svenskfinland uppkom under ett möte med Storbacka (personlig konversation den 12 februari 2018) Under mötet kom vi fram till att kvalitativ forskningsintervju var den bästa metoden, för att få mera djup och förståelse i hur tränare tänker kring jämställdhet och jämlikhet. Att göra en forskningsenkät ströks med den motiveringen att det är svårt att få tillräckligt med svar från respondenter, samt att enkäter lätt kan missförstås. Holme och Solvang (1997, s. 99) bekräftar detta argument med att jämföra en kvantitativ undersökning med att ge alla skor av storlek 41 – alla får samma instruktioner. Det betyder dock inte att det betyder samma sak för alla, tvärtom är det troligt att informationen uppfattas mycket olika.

7.1 Kvalitativ intervju

Kvalitativ intervju är en krävande form av informationsinsamling. Varje intervju kan vara mellan en och tre timmar. Det är en av orsakerna till att antalet undersökningspersoner måste reduceras, beroende på hur krävande en intervjusituation är, samt att kunna bearbeta materialet i efterhand. Det finns emellertid en punkt då intervjuaren blir mätt på informationen som framkommer i intervjuer. Då bör man upphöra med insamlandet av informationen. Om det vid en senare tidpunkt skulle visa sig att informationen blivit ofullständig eller oklar, är denna metod så pass flexibel att man kan gå tillbaka till undersökningspersonen och be att få mer information. (Holme & Solvang, 1997, s. 99).

Även själva intervjusituationen är mycket krävande för både forskaren och den intervjuade. Själva situationen är mycket beroende på forskarens förmåga och färdigheter att utföra en intervju. Forskaren skall ha en stor förmåga att kunna sätta sig in i och förstå hur den intervjuade upplever situationen. Sociala färdigheter är viktigt och att kunna läsa av situationen för att göra intervjun otvunget och mera spontant. Den intervjuade skall kunna ges frihet till att ge uttryck för åsikter och synpunkter och forskaren bör i sin position inte visa sina egna uppfattningar om ämnet. Även ljudupptagningar eller andra apparaturer kan leda till att situationen inte känns helt normal (Holme & Solvang, 1997, s. 105). Jag kommer under intervjuerna att använda mig av ljudupptagning, eftersom jag då inte behöver skriva ner anteckningar och istället kan fokusera helt och hållet på den intervjuade, samt även de icke-verbala reaktionerna som också är av betydelse i en intervju. Med ljudupptagning kommer jag med säkerhet att få med allt ordagrant, eftersom skrivandet annars skulle ta alltför lång tid. Jag kommer att informera de intervjuade om inspelningen och att bandet kommer att användas med varsamhet och raderas efter analysen.

Den mest användbara formen av intervju är en semistrukturerad eller delvis strukturerad intervju. Det betyder att under sådana intervjuer är ämnen och frågorna färdigt planerade vid intervjutillfället. En semistrukturerad intervju ger mera flexibilitet till att tillägga följdfrågor eller förtydligande frågor, så som ”kan du utveckla detta” och ”hur menar du?” (Dalen, 2015, s. 34–35). Jag kommer att använda mig av en semistrukturerad intervju av just den orsaken att kunna ha möjlighet till mera flexibilitet i intervjusituationen.

7.2 Val av informanter

Valet av informanter är en viktig fråga inom forskning och undersökning. Vem, hur många och vilka kriterier skall informanterna falla inom ramen för? När metoden är kvalitativ

intervju är utgångspunkten att antalet informanter inte kan vara för många, eftersom genomförandet är tidskrävande och bearbetningen arbetsam. Samtidigt måste man komma ihåg att det intervjumaterial som man samlar ihop måste bilda tillräcklig grund för tolkning och analys. Denna forskning bygger på det som Dalen (2015) kallar för kriterieurval. Dalen menar att detta kan gynna studien, eftersom man gör ett val utifrån kriterierna som ökar chanserna för att frågeställningar får ett tydligt svar (Dalen, 2015, s. 58–60).

Uppdragsgivarens kriterieönskemål är att den intervjuade är en anställd tränare som jobbar för en finlandssvensk förening. Ett viktigt kriterium är också att tränaren arbetar med barn och ungdomar. Ytterligare, för att få mera spridning, beslöt vi med Storbacka att hemstaden/kommunen skall vara jämt fördelad mellan Österbotten, Åboland och Nyland och att det är varierande idrottsgrenar.

Jag har tagit uppdragsgivarens intresse och önskemål i beaktande då respondenterna blivit kontaktade. De flesta kontaktades via e-post och en del via telefon då de blev tillfrågade om de kunde delta i undersökningen. För att skydda informanternas namn och förening, anges inte namn, kön, ålder och ort.

8 Kartläggning

I detta kapitel redovisar jag för utformningen av undersökningen. Jag hänvisar till den konstruktiva feedback som jag har fått från handledare och uppdragsgivare, samt motiverar de beslut jag har gjort. Jag kommer också att redovisa tillvägagångssättet av intervjuerna.

8.1 Frågemanual

Eftersom jag använder mig av en semistrukturerad kvalitativ intervju som metod har jag som grund en intervjumanual (se bilaga 1). En intervjumanual skall innehålla viktiga teman och frågor som skall täcka de viktigaste områdena för studien. Alla teman och frågor skall vara relevanta för den frågeställning som man vill besvara. De inledande frågorna är viktiga och bör vara av en sådan art att de får den intervjuade att känna sig avslappnad och bekväm. När man utarbetar en intervjumanual är det viktigt att vara grundlig i vad som skall ingå i manualen. Jag bör utgå från att det som informanterna berättar för mig, blir mitt material och detta bör vara så mångsidigt och djupt som möjligt. Det gäller att ställa frågorna på ett sådant sätt som uppmuntrar informanten att berätta fritt (Dalen, 2015, s. 35–36).

I utarbetandet av intervjumanualen har jag fått mycket hjälp av Sundell och Wiik. Min första version av intervjumanualen bestod av många frågor och delvis också frågor som kan besvaras ”ja” eller ”nej”. Jag fick bra konstruktiv feedback från Wiik (konversation via e-post, 27.6.2018), där den första feedbacken var att frågorna är för många och bör ändras till öppna frågor, istället för att riskera att få svaret ja eller nej. I intervjumanualen grupperade jag in frågorna enligt tema och minskade antalet frågor och satsade istället på öppna frågor som bjuder in till berättande. Wiik rekommenderade mig också att undvika alltför avancerade frågor, eller frågor som innehöll svåra begrepp. Alternativt bör jag vara förberedd på att öppna upp vad begreppen betyder. Wiik föreslog också att inleda med lätta frågor för att ”värma upp” att få den intervjuade att berätta om sådant som är bekvämt för hen.

Jag följde råden som jag fått för intervjuguiden och strukturerade intervjumanualen enligt tema. Jag har strukturerat upp frågorna enligt fyra teman:

1. Ledarnas egen idrottsbakgrund och erfarenhet som tränare. Tränarna får inledningsvis berätta om sin egen bakgrund, om de varit aktiva elitidrottaren själva och hur de kom in på tränarbanan.
2. Ledarens och föreningens syn på jämställd/jämlik idrott. Tränarna får möjlighet att resonera kring egna, samt föreningens tankar om jämställdhet och jämlikhet.
3. Villkoren för jämställd och jämlik idrott. Frågorna kretsar kring villkoren för att utöva idrott, hur inkluderande är verksamheten och finns det förutsättningar för att alla får vara delaktiga i verksamheten?
4. Ledarskap. Frågorna rör ledarnas syn på sitt eget uppdrag, t.ex. vad som kännetecknar ett gott ledarskap, är det någon skillnad mellan att träna flickor och pojkar, är språket annorlunda etc.

Det kändes stundvis svårt att kunna skala av frågor och därför beslöt jag att skriva upp huvudfrågorna och under dem, för säkerhetsskull, ha några tilläggsfrågor som kan användas om jag vill ha mera utförligare svar i intervjun. Det är svårt att veta exakt hur bra intervjufrågorna i slutändan kommer att besvara mina frågeställningar. Jag har valt att ha frågor som tangerar både tränaren själv och föreningen. Den slutliga intervjumanualen hittas i Bilaga 1 och där framkommer även tematiseringen, huvudfrågorna, samt tilläggsfrågorna.

8.2 Datainsamlingsprocess

Det första förfrågningarna om intervjuer skickades ut i början av juli. I efterhand kan jag konstatera att tidpunkten inte var den bästa, eftersom de flesta under den tidpunkten inte är på jobb, eller svarar sporadiskt på e-mail. Eftersom svaren från idrottsföreningarna var få under juli, tog jag kontakt på nytt i augusti och svarsprocenten var då högre, om än ganska låg. I slutet av augusti gjordes den första intervjun.

Alla informanter som deltagit i undersökningen har frivilligt ställt upp. Idrottstränarna representerar idrottsgrenarna fotboll, gymnastik, ishockey, simning, friidrott och handboll. Innan intervjun har jag presenterat syftet med undersökningen och att intervjumaterialet behandlas anonymt.

Efter första intervjun upplevde jag att respondenten kände sig obekvämt och att hen eventuellt också gick i försvarsposition. Jag insåg att det är viktigt att jag betonar att mitt syfte inte är att bedöma, utan att undersöka hur tränarna och föreningarna arbetar med jämställdhets- och jämlikhetsfrågor. I de andra intervjuerna har jag varit noga med att poängtera syftet, samt att meddela att informanten inte behövt svara på alla frågor om hen känt att frågorna berör känsliga saker.

8.3 Analys och bearbetning

Analysen av intervjuerna med idrottstränare görs med hjälp av teoretisk tolkning. Det betyder att man som forskare lyssnar och läser igenom sina intervjuer flera gånger, samtidigt som man reflekterar teoretiskt över specifika teman och skriver ner tolkningar utan att följa någon specifik metod. Fördelen med teoretisk tolkning av intervjutexterna är att teorin utökar kontexter för reflektion och nya dimensioner av kända fenomen. Nackdelen är den att teoretisk tolkning kan leda till en vinklad analys, där läsaren bara lägger märke till de aspekter som ses genom teorin. Viktigt är att komma ihåg att inte dra för snabba slutsatser och vara öppen och känslig för många nyanser i det som intervjupersonen berättar. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 253 och 256-257).

Jag har gjort anteckningar från intervjuerna och sedan transkriberat, dvs. jag har skrivit ner informanternas svar, för att sedan analysera svaren. I transkriberingen har jag tagit med varje ord, men ställen där diskussionen varit helt utanför ämnet, t.ex. förevisning av en applikation, en tidning eller ett avbrytande telefonsamtal, har jag inte skrivit ner. Jag har valt att översätta intervjuerna till standardsvenska, eftersom informanterna använder en del

dialektala ord eller engelska uttryck. Jag har skrivit ner i talspråk, men ord som upprepas flera gånger efter varandra har jag valt att ta bort. Vid resultatredovisning tar jag med citat av informanternas svar i intervjuerna, eftersom detta gör texten mera trovärdig och levande.

I analysen har jag använt mig av en metod som Carolina Silin (utbildningsansvarig för samhällspedagoger), rekommenderade mig att göra. Jag har printat ut den transkriberade texten på papper och klippt delar av texten och sammanfogat dem med andra texter till tillhörande tema. Detta har hjälpt mig att se liknande svar och mönster bland alla intervjuer. Jag har även under transkriberingens gång skrivit ner tankar och insikter som kommit spontant.

9 Resultat och tolkning

I detta kapitel redovisas resultatet för min studie. Under rubriken *resultatredovisning*, är redovisningen helt utan tolkning. Under rubriken *tolkning* analyserar jag svaren med hjälp av teorin som jag diskuterat i kapitel 6. Undersökningen bestod av kvalitativa intervjuer och materialet kommer därför att redovisas i textformat. I resultatredovisningen kommer det intervjuade att kallas för respondenter eller tränare. Jag har valt att förkorta en del långa citat och endast ta med de viktigaste delarna ur kommentarerna. I förkortade citat används (---) för att tydliggöra utebliven text i början, mitten eller slutet av citatet. Citaten kursiveras.

9.1 Resultatredovisning

I det följande redovisas resultatet enligt fyra huvudteman, utgående från hur frågorna i intervjumanualen har formulerats och strukturerats. Resultaten presenteras här utan tolkning eller återkoppling till den teori som jag behandlat.

9.1.1 Tema 1: Ledarnas egen idrottsbakgrund och erfarenhet som tränare.

Tränarna får inledningsvis berätta om sin egen bakgrund, om de själva varit aktiva idrottare och hur de kom in på tränarbanan.

Samtliga respondenter berättade att de är tränare för en gren som de tränade och tävlade i redan som unga. +Det är en idel fördel att ha en bakgrund som idrottare för att kunna undervisa i den berörda grenen. Till deras arbetsuppgifter hör främst att planera och utföra träningar, men beroende på arbetsbilden varierar mängden administrativt arbete. Samtliga tränare ansvarar för grupper, där åldern faller inom ramen för barn från 9 år och ungdomar

upp till 25år. Tränaren för simning och friidrott har helt blandade lag. Gymnastiktränaren och ishockeytränaren har delvis blandade lag, där kvoten mellan könen är ojämn, dvs. i gymnastikgrupper är majoriteten flickor och i ishockey är majoriteten pojkar. Fotbolls- och handbollstränarna drar skilda pojk- och flickgrupper.

9.1.2 Tema 2: Ledarens och föreningens syn på jämställd/jämlik idrott.

Tema 2 behandlar synen på jämställdhet och jämlikhet och vilka riktlinjer föreningen har för ämnet. Svaren tangerar även synen på hur jämställd idrottsgrenen i överlag är.

”För mig är det barnet som är viktigt, inte könet. Utan barnet som man tränar” (manlig tränare).

”Jo, nog funderar jag mycket. (---) Vems fel är det? Är det media? Nog är det ju tydligt att herridrott attraherar mera. Men skillnaderna kommer tydligare fram i de grenar där det rör sig mycket pengar. I mindre grenar kommer det tydligare fram angående salturer och när man får träna” (kvinnlig tränare).

”Jag har mera tänkt det så att man inte kan vara proffs på damsidan, killar kan vara heltids idrottare. De har andra möjligheter. Men jag har kanske inte stört mig lika mycket i frågan. Men det finns kanske inte samma möjligheter på damsidan.” (kvinnlig tränare).

”Nå inte har jag funderat desto mera. Jag tycker alla är på samma nivå ändå. Åtminstone här i föreningen så ser jag ingen skillnad på kön. Alla är jämlika för mig.” (manlig tränare).

”Det är ju någonting som man måste sträva efter att göra det så jämlikt som möjligt. Men sen igen är jag uppfostrad på det viset att jag anser det som en självklarhet. Så därför har jag inte reflekterat destomera på det. Varken kön eller bakgrund skall inte ha en betydelse” (kvinnlig tränare).

I frågan om föreningens tankar kring jämställdhet och jämlikhet, är det enbart fotbollsföreningen som har ett styrdokument angående jämställdhet. Fotbollsföreningen utgår från att pojkar och flickor har det lika ställt på alla plan och det skall vara samma satsning på dam- och herrlaget, också på det ekonomiska planet. Detta har sin grund i att en tidigare ordförande hade sin flicka som spelade fotboll i föreningens lag. Han var drivkraften till att styrdokumentet tillades. För sim-föreningen har det tidigare inte funnits, men från och med i höst (2019) skall det formuleras ett styrdokument om jämställdhet och om alla aspekter av jämlikhetsfrågor. Detta i rekommendation från förbundet. De andra föreningarna

(gymnastik, handboll, ishockey och friidrott) har inga dokument som tangerar detta ämne. Samtliga föreningar hänvisar till föreningens värderingar och lagens/gruppens spelregler där det framkommer allas rätt till idrottsutövande och allas lika värde. Kommentarer från föreningarna var relativt blandade, med en antydning om att det inte haft behov av styrdokument.

”Nä, vi har nog inte egentligen, därför att jag tycker att det aldrig har varit i den här föreningen någon fråga, som har behövts diskuteras. Man har satsat precis lika mycket på flickor som pojkar och män som kvinnor. Inte har vi något nerskrivet från början. Jag tycker vi har gått -jag vet inte om man får säga så här, eller hur jag skall uttrycka det, men vi har redan tagit nästa steg. Men kanske det finns ännu något dolt under. Inte vet jag. Nog tycker jag man satsar lika mycket, åtminstone på juniorverksamheten, på flickor och pojkar.” (citat från friidrottstränare).

”Nä, sådant har vi inte. Det är inget specifikt utsatt. Det enda vi har så är mera det där att det är lika för alla. Att inte går vi in så där... det är svårt att veta vilket sammanhang man skulle sätta inte det”. (citat från ishockeytränare).

”Vi har inga desto mera styrdokument och inte behandlat det uppifrån. Jag vet nog för ett antal år sedan så fanns meningsskiljaktigheter i fråga om hur mycket pengar som de bästa gymnasterna skulle stödas ekonomiskt, när de deltog i olika tävlingar. (---) Och då upplevde jag nog helt klart en könsdiskriminering i föreningen.” (citat från gymnastiktränare).

”Det är helt klar att mängden pojkar i fotbollen är betydligt större än mängden flickor. Vilket gör att det finns större mängder föräldrar engagerade på pojksidan. Och det finns kanske t.o.m. här de mest ivriga föräldrarna på pojksidan än vad det finns på flicksidan. På grund av det så är vi inte helt jämställda. Tyvärr det så. (---) Förhållandemässigt fast du får så att säga samma mängd pengar eller handslag, så är det ändå inte riktigt samma sak, för att det inte finns de här frivilliga arbetarna. Och så finns det nog helt tydligt att de finns fördomar hos vissa tränare och dylikt. Att flickfotbollen är ju inte värt så mycket som pojkfotbollen. Det existerar nog.” (citat från fotbollstränare).

Orden fördomar och attityder kommer också fram under intervjun hos gymnastikföreningen och ishockeyn.

”Om du gör det roligt så blir det också intressant. Ibland är damhockey tekniskt sett intressantare att se på än herrhockey. På en gubbhockeymatch, där ingen har teknik mera eller orkar trampa mera, så har mera åskådare än en damhockeymatch i staden. Om ingen

gör reklam om matcherna, så inte får man dit folk heller. Det där är ju ett problem. (---) Utan reklam, så får du inte in pengar. Och med sponsorpengar får du in publik. Men det är ju inte damhockeyspelarnas fel, utan de som arbetar kring dem.” (citat från ishockeytränare).

”Av någon anledning så finns det här tankarna om att det inte är lika tekniskt och att de inte är lika fysiskt hårt. Och att inte tar man det ju på samma sätt på allvar. Jag menar att flickorna inte tar fotbollen på samma sätt på allvar som pojkarna tar på allvar. (---) Men om man såg på de här senaste damturneringarna, så nog börjar det ju spelmässigt se till och med intressantare ut på många sätt, än herrsidans fotboll. Faktiskt.” (citat från fotbollstränare).

”Som före detta damspelare kan jag väl inte vara helt objektiv i den här saken. Jag tycker ju förstås att damserien är lika viktig som herrserien. Men nog är det ju helt sant att sponsorer kommer mycket lättare till herrlaget än till damlaget. Men jag vet inte vad det finns för statistik. Där kan man nog också se en skillnad att nog har det varit mera folk på herrmatcher än på dammatcher. Åtminstone här i staden. Åtminstone ifjol diskuterades det att det hade varit väldigt lågt publikantal på dammatcherna ifjol. Där vet jag inte om det har med marknadsföring att göra. Men nog tycker jag att föreningen har jobbat mera för att marknadsföra båda. Speciellt efter förra året har föreningen jobbat för att marknadsföra turvis dam- och herrlaget”. (citat från handbollstränare).

”Jag upplever lite sådär att det kom emot mig, då jag tidigare arbetade som träningskoordinator under en sådan titel, och sedan från förra året jobbat som chefstränare. När jag ifjol lyfte fram i juniorrådet, eller kanske mera ifrågasatte att varför jag är träningskoordinator och inte chefstränare. Eftersom jag ändå anser själv att jag gjorde jobbet som en chefstränare, när vi har tidigare haft manliga chefstränare. (---) Och då tyckte jag att det kom lite emot och att de andra ansåg att de andra var mycket äldre och erfarna. Men då kände jag att det var kanske för att det var män som hade gjort det tidigare och nu kom jag som en ung kvinna som skulle kunna ta det jobbet, även om jag gjort samma jobb som dem”. (citat från gymnastiktränare).

Ingen av respondenterna kunde i detta skede av intervjun svara konkret på hur föreningen jobbar för att främja jämställdhet och jämlikhet. En del hänvisade till de gemensamma spelregler som föreningen, lagen och grupperna har. En av respondenterna svarade att det är kanske här ett tydligt styrdokument kunde vara till nytta.

9.1.3 Tema 3: Villkoren för jämställd och jämlik idrott.

Frågorna för detta tema kretsar kring villkoren för att utöva idrott. Hur inkluderande är verksamheten och finns det förutsättningar för att alla får vara delaktiga i verksamheten.

I frågan om hur träningsutrymmen delas upp utgår man främst från att dela ut turer enligt hur ofta man tränar, nivån, samt när det passar bäst för juniorerna att träna. Endast i ishockeyföreningen har deras enda damlag fått ge vika för juniorerna och herrlaget. I de övriga föreningarna menar man att det inte är fråga om en könsfråga, utan en nivåfråga. I handbollen använder de äldre juniorerna klibba (ett medel för att bollen skall greppa bättre) och för det behövs en hall som tillåter medlet.

”Det blir ganska automatiskt att äldre juniorerna får den bättre hallen, som är tillräckligt stor och det är ju helt logiskt. På herr- och damnivå fördelas nog turer jämt. Det har nog varit lika många träningar för båda lagen och lika långa turer. Och oftast är det så att turer har varit efter varandra och då har det varit så att varannan dag har de ena laget senare turen. Så det går om vartannat, att det inte blir så att ett lag alltid har den senare turen” (citat från handbollstränare).

”Inte funderar jag så mycket på om det är flickor eller pojkar. Det är mera en fråga om att alla skall rymmas in. Det hänger mera ihop med när tränarna kan komma (---). Sen tävlar även grenarna mot varandra. Så det inverkar också hur grenarnas status förhåller sig till varandra.” (citat från gymnastiktränare).

Både fotbollsföreningen och gymnastikföreningen lyfter fram tränarresursproblematiken. I gymnastiken, som är en mycket flickdominerad sport, har problem med att hitta manliga tränare. Från fotbollens sida där majoriteten är pojkar, är problem att hitta flick- och damtränare.

”På pojksidan är det svårt att få tränare och ifjol så var det ett gäng pojkar som var jätteivriga att börja. Och då erbjöd vi dem att komma och träna med flickgrupper. Det är funkade jättebra. Först märkte jag kanske från killtränarna en attityd att sådär ”lycka till, hur skall du nu få dem att göra någonting” men det funkade jättebra.” (citat från gymnastiktränare).

”Sen det här att hitta tränare, så det finns sådana som bara vill träna på flicksidan och det finns sådana som absolut vill bara träna på pojksidan. Det är svårt att hitta kompetenta ledare till flicksidan, till de här yngre årgångarna. (---) Hur framgångsrik laget är har nog

betydelse. Det gäller nog också på pojksidan, men det syns ännu mera på flicksidan.” (citat från fotbollstränare).

Av samtliga intervjuade är det endast fotbollen som har skild kampanj för att locka till sig ett specifikt kön, i detta fall flickor. Det gör de genom att orda flickfotbolls dagar, i samband med en dammatch eller liknande. Ishockeyföreningen har inte gått in för att locka mera flickor, men i deras broschyrer syns både flickor och pojkar. Gymnastikföreningen erbjuder verksamhet åt båda könen, men går inte specifikt in för att locka pojkar.

I fråga om mångfald är det främst bollsporterna fotboll och handboll som har mångfald vad gäller etnicitet, kultur och religion. Dessa saker diskuteras dock inte, och främsta orsaken enligt tränarna anses vara att det inte spelar någon roll på idrottsarenan vad de har för bakgrund eller politiska/religiösa åsikter.

”Vi begränsar inte på något sätt. Men det är inget som diskuteras, utan allt accepteras. Så därför vet jag nog inte precis om någon har en speciell sexuell läggning eller religion eller något sådant. Det känns mera som att vi är tränare i salen eller gymnaster i salen. Vi är alla bara där för att gympa eller dra träning, så då blir inte så stor skillnad.” (citat från gymnastiktränare).

Simföreningen har en paragrupp, som även är med och integrerar med de andra grupperna. Även gymnastikföreningen har planer på att starta en specialgrupp, men anser att de behöver mera kunskap för att kunna dra en grupp med specialbarn. Angående sexuella läggningar eller könsminoriteter är det inget som diskuteras i någon av föreningarna, men handbollen hade ett fall där en flicka ville byta till pojklaget. Initiativet kom från föräldrarna.

”Vi har haft ett fall med en flicka som inte ville spela med flicklaget, utan hon ville spela med pojklaget. Hon anser sig vara mera hemma där. Och det gick också att ordna. Och då var diskussionen mera den att hur det skall fungera i praktiken. Men hon har hängt med pojkarna nu i några år och det har inte varit några problem. (---) Huvudsaken är ju att barnet får fortsätta att spela, för hon funderade på att byta sport och sluta om hon inte skulle ha fått vara med i pojklaget. (---) Vi har egentligen inte pratat med de andra spelarna om saken, det var nog mera med lagledningen som vi diskuterade. Och sen sa vi att vi testat och det har funkade helt bra. Där skulle det kanske ha varit intressant att veta vad de andra pojkarna tänkte då. Men nu några år efter så tycker jag att det ser helt naturligt ut. Men det kan ju ha betydelse det också att de var ganska små när hon bytte. Det kan ju hända att det skulle vara svårare att byta när de är 13 år. Det går ännu på det viset att flickorna spelar i

pojklag. Men sen när man börjar ta pojkar i flicklag, så blir det ju ändå nivåmässigt en annan sak, tyvärr!” (citrat från handbollstränare).

”Det skulle nog inte vara lätt att komma ut (=berätta om sin sexuella läggning) i ett hockeyslag... Nej, det skulle nog inte, men det har ju ändrats en del. Speciellt med idrottsförebilder. Det har ju stor betydelse för vad media spelar ut, och folk vänjer ju sig. (---) Med tidernas gång tror jag att det nog ändrats helt och hållet, att det nog accepteras bättre. Tidigare var det mera uppseendeväckande. Men i och med att det finns det där locker room talk, så kan det komma kommentarer om sådant.” (citrat från ishockeytränare).

Samtliga tränare menar att det är mycket fast i tränaren hur välkomnande verksamheten är. Det viktigaste är att prata med varje individ och att barnen känner sig sedda. Hit räknar man även hur man bygger upp spelregler och att de följs. Det är endast friidrottsföreningen av de intervjuade som inte har fastslagna spelregler. I de andra föreningarna skall både idrottaren och föräldern skriva under avtalet. Även barnen och unga får vara med och utveckla gruppens spelregler, men vanligtvis finns ett färdigt underlag från förbundets sida.

”Första året glömde vi bort att inkludera hur föräldrarna måste bete sig. Så då lade vi till det, att föräldrarna måste komma ihåg att behandla alla lika. Man trodde ju att det är barnen som inte kan bete sig. (---) Har du en massa begåvade ungdomar och sen så står föräldrarna och ropar åt tränare, andra föräldrar, barn eller domare. Då lär ju sig barnen samma sak.” (citrat från ishockeytränare).

”Då jag vet att vi har nybörjare med, så planerar jag sådana träningar som gör att dom lyckas. Just så där att träningen är planerad på det viset att det finns tillräckligt svåra saker för dem som har varit med längre och tillräckligt lätta saker så att dom som precis har kommit med, känner att de lyckas.” (citrat från handbollstränare).

Föreningens värderingar är något som barn och unga inte känner till ordagrant. Respondenterna återkommer däremot till de spelregler som lagen gör upp. Spelregler är enklare än värderingar att förstå och ger konkreta saker på hur man får och inte får agera.

”Nå, där tror jag om man skulle fråga en 10 åring vad föreningen står för, så vet de inte. Men om man skulle fråga vad vi har för spelregler, så tror jag nog att det skulle komma ett svar. Det är mera det som tränaren har förmedlat. Tränaren är ju en förebild, och det syns nog vad tränaren har förmedlat till laget. Det smittar ju av sig. Man ser nog på spelarna hurudan tränare de har haft. Man ser det t.ex. på rättvishet.” (citrat från handbollstränare).

Då det kommer till beslutsfattande och styrelseuppdrag kan man urskilja att majoriteten är män. Av samtliga intervjuade är det endast friidrottsföreningen som har en kvinnlig ordförande. Gymnastik- och handbolls-föreningen har för tillfället en kvinnlig representant i styrelsen. Endast ishockeyföreningen har representanter jämnt fördelade mellan kvinnor och män. Inom gymnastikföreningen finns ett ungdomsråd, där man har som mål att alltid uppnå en kvotering. Överlag verkar beslutsfattandet och möjligheterna att påverka inom föreningarna bra. Föreningarna är uppdelade i olika sektioner och råd, som vanligtvis består av föräldrar. Sektionens ordförande för vanligtvis ärendet vidare till styrelsen.

”En positiv sak har varit den, att vi inte har föräldrar med i styrelsen. Det har dom flesta andra föreningar och då är det nästan att de gråter blod när de skall styra. Och det är någonting som många tränare, från andra föreningar, tycker är helt fantastiskt här. Att det inte är föräldrarna som sitter och har ”sin egen ko i diket”.” (citat från gymnastiktränare).

När det kommer till frågan om arbetsfördelningen i föreningen kan man urskilja ett visst genusmönster som är gemensamt för samtliga föreningarna. Allt sådant som har med mat och omhändertagande faller inom ramen för kvinnor. Endast inom simningen serveras maten av professionella i simhallens restaurang, där det är en blandad könsfördelning. I fotboll och handboll, som kräver ordningsvakter är det enbart män som har den rollen. Man kan även urskilja en tendens att många av föreningens kassörer, eller de som sköter ekonomin för ett lag, är kvinnor.

”Vi har kvinnliga huvuddomare. Kvinnlig starter har vi inte, men det finns nog på andra orter. Det är inte så hemskt vanligt att ha kvinnliga starters. (---) De där tekniska grejerna där uppe i funktionärsbåsen så där är det är nog manligt. Förutom då tävlingssekreteraren som sköter om allt det där med anmälningar och sådant, då är det nog en dam som gör det. Men domarna är nog 50–50”. (citat från simtränare).

”Jag har aldrig någonsin varit med om i mina dagar att det i friidrotten skulle ha haft en kvinnlig tävlingsledare.” (citat från friidrottstränare).

”Ansvarsfrågan på evenemang och tävlingsresor, så i vår förening så är det nog så att killarna inte tar ett ansvar och flicktränarna får ta ett betydligt större ansvar för barnen under de här evenemangen. Killarna sover mera på hotell och flicktränarna sover tillsammans med barnen på någon skola. Eller sköter allt det där omhändertagandet och det bli nog sen konflikter. Och det har nog lite med historien att göra. ”Vi sover på hotell och

de sover på golv och så har det alltid gjorts.”. Där finns det nog en klar skillnad.” (citat från gymnastiktränare).

”Vi har väldigt lite föräldrar involverade i den här föreningen, men sen när det har varit tävlingar, så har det nog varit mammorna som stått och kokat maten till alla tävlingsdeltagare. Föräldrar har vi ju bett om, men mammorna har kommit.” (Gymnastik).

”Speciellt för yngre åldern är det enklare att få ut de här mammorna. De ställer enklare upp på något sätt.” (citat från fotbollstränare).

”Inte skulle det ju bli någon hockey om det inte skulle finnas några mammor. Det är ju många mammor som är drivande med sina barn.” (citat från ishockeytränare).

Tränarresurser är ett fortgående problem som ishockey-, fotbolls-, gymnastik-, och handbollstränarna uppger. Inom fotbollen och ishockeyn är problemet att hitta kvinnliga tränare och inom gymnastiken uppger tränaren att det är svårt att hitta manliga tränare. Handbollen känns mera neutral i den frågan.

”Nä, alltså vi har alldeles för lite kvinnliga tränare. De finns helt enkelt inte. Eller åtminstone har vi inte lyckats få tag på dem. (---) Det som vi har försökt är att locka b-flickorna att komma med som hjälptränare för de yngre årgångarna. Speciellt så att de här yngre flickorna skulle ta modell av lite äldre flickor och samtidigt är baktanken att de ska bli intresserade av fotbollen.” (citat från fotbollstränare).

”Förut har det varit så att kvinnorna tränar flickor och herrarna tränar pojkarna, för att man har sin egen gymnastikbana, med olika redskap och det har varit naturligt att man på det viset tränar på den banan som känns mest naturlig. (---) Men det är jättesvårt att få med pojkar som ledare. Och sen för att få med överhuvudtaget någon, så kanske man måste betala jättemycket mera.” (citat från gymnastiktränare).

9.1.4 Tema 4: Ledarskap

Frågorna i tema 4 berör tränarnas syn på sitt eget uppdrag, t.ex. om det är någon skillnad mellan att träna flickor och pojkar och om man bemöter flickor och pojkar olika, t.ex. genom att använda annorlunda språk eller om det förväntas olika av pojkar och flickor.

Inom fotboll och handboll har man könsblandade grupper. Detta är enligt bollförbundens riktlinjer. Det finns dock möjligheter att en flicka spelar i ett pojklag, men inte tvärtom. Inom handbollen har man blandlag upp till 8-års ålder och inom fotbollen har man som målsättning

att starta ett nytt flick- och pojklag varje år. Inom gymnastiken och ishockeyn där könsfördelningen är olika, har man både könsblandade grupper och separata grupper beroende på antalet aktiva under årskursen. Åsikter till att ha könsblandade grupper är olika:

”Jag anser ju att det hämmar tjejer att göra skilda flicklag. Om du ser det på det sättet. För tar du t.ex. fotboll, så borde flickorna få spela en längre tid med pojkarna, åtminstone för att få spela mera turneringar, men också för den där utmaningen. För att vissa i den åldern är så långt utvecklade och vissa är så försiktiga. Och det kan vara ojämnt. (---) Hockey är ju på det sättet tacksammare än fotboll för tjejer, för tekniskt så ligger de före i utvecklingen. Och därför klarar dom sig bra där, bara dom klarar av gruppdynamiken där. (---) Så det finns egentligen ingen idé att dela upp dem i hockeyskolan, just i och med att det finns alla nivåer av båda modellerna.” (citat från ishockeytränare).

”Jag tycker att när det blir lite äldre så märker man att vissa kräver lite svårare saker och där kan jag nog märka, att 6-åriga pojkar har det lite lättare när det gäller snabbhet och koordination. Kanske mera med motoriken så kommer det snabbare hos pojkarna. Men där är det också väldigt individuellt. Om man ser det helt stereotypiskt så tycker jag inte det finns någon skillnad.” (citat från handbollstränare).

Respondenterna hade delvis olika åsikter om det finns skillnader med att träna flickor och pojkar, samt om att kraven för dem är lika. De flesta svarade att den största skillnaden som syns är de fysiologiska skillnaderna som kommer i puberteten. Tre av tränarna nämnde att förväntningarna som bland annat föräldrarna har, kan vara olika för flickor och pojkar. Pojkarnas deltagande förväntas vara mera tävlingsinriktat, medan flickornas orsak till idrottandet är i första hand det sociala.

”Jag har åtminstone inte gett vika åt flickorna. Det är klart att när det kommer till utanför isen, så är de olika att hantera. (---) Men det är nog föräldrarna som bygger gränser. Men där är nog det skillnad från familj till familj.” (citat från ishockeytränare).

”Pojkfotbollen är nog mera tävlingsinriktad än flickfotbollen. Flicksidans fotboll är mera socialt än pojkfotbollen... det är lite andra drivers. Gemenskapen har större betydelser på flicksidan än på pojksidan. (---) Men kraven jo, jag anser fortfarande att det inte är de här barnen som sätter kraven, utan det är föräldrarna som sätter kraven. Nog känner jag igen mig själv också på den fronten, vilket inte alltid är så bra. Förväntningsvärdet på pojken är någonting annat än vad förväntningsvärdet är på flickan gällande fotboll.” (citat från fotbollstränare).

”Pojkarna är oftast mycket modigare och har kanske inte samma självbevaringsdrift som flickorna. Flickorna får man pusha och ropa ”kom igen”, medan pojkarna så får man säga ”ta det lite försiktigt”. (---) Jag har varit med på förbundets läger och där är det alltid jättesystematiskt och alla flickor står i led. Och sen har jag ibland sett då pojkarna kommer, så går alla bara någonstans och alla gör sitt eget, medan pojktränaren ställer sig med armarna i kors vid sidan om salen. Där kan man ännu se stora skillnader. Pojkarna tränas på ett annat sätt. Fast sen när det kommer till att träna hårt, så nog gör de båda det på samma sätt. Men den där känslan när man går in på en träning är ganska olika. Av flickorna förväntas det att de står på rad och säger ”god morgon”. Annars säger nog tränaren till, men pojkarna får bara fara in och studsa på trampolinen eller göra vad som helst.” (citat från gymnastiktränare).

Respondenternas reflektioner kring hur man uppmuntrar och om ordval, är främst att samma ord används bland båda könen, men också att det är svårt att vara objektiv i frågan. Önskan är att vara så neutral som möjligt, men det bästa vore att ha någon som vid sidan om följer upp och granskar en under träningar. Av respondenternas svar kan man urskilja att det finns små skillnader på hur man ger feedback till båda könen.

”Jag kan nog tänka ganska ofta på det jag har sagt någon gång till killarna att ”Yes, jättevackra ben!”. Så har jag varit lite fundersam att var det manne en bra sak att jag sa så. (---) Jag tror att pojkar och flickor kan ta komplimanger ganska olika och att det inte vill höra samma sak. Men jag har inte tänkt destomera på den saken.” (citat från gymnastiktränare).

”Åt pojkarna kan man säga mera direkt. Och kanske hårdare. De blir inte sura om man talar med dem och de kan ta emot kritik och beröm rakare. Flickor, vad jag nu har märkt med nya grupper, så är det roligt att se att om man säger någonting åt en flicka, så kan någon ta illa upp, om andra hör det. De är en klar skillnad som jag har märkt.” (citat från simtränare).

”Enda jag måste komma ihåg är att jag måste ändra på det där ”kör hårt nu pojkar”. Ett neutralt ord borde användas. Något bra ord som får dem att elda på lite, som faller sig lika för pojkar och flickor. Men annars har jag nog inte gjort skillnad på pojkar och flickor på isen.” (citat från ishockeytränare).

”När jag tränade en pojkgrupp som jag visste var ganska stökig, gick jag in med en mycket hårdare attityd. Jag tror inte jag skulle ha bemött en flickgrupp på det sättet. Men det

berodde nog mera på de här förhandsuppgifterna än att där stod två pojkar.” (citat från gymnastiktränare).

Som avslutning på intervjuerna bad jag respondenterna att reflektera kring om de anser sig vara jämlika och om de har en konkret situation där de agerat jämlikt alternativt ojämnt. Denna fråga visade sig vara en svår fråga och ingen kunde ge ett tydligt svar. Det är svårt att vara objektiv då det kommer till en själv och ämnet borde diskuteras med andra och öppna upp vad ämnet handlar om.

”Överlag har vi varit som förening ganska dåliga på att ta upp sådana här frågor. Kanske vi tycker att det inte är något problem och därför har vi inte behövt tala om saken. Inom friidrotten i alla fall. Vi tycker inte vi behöver diskutera saken, eftersom det inte har varit ett problem. Vi har inte sett det som ett problem... Tänker man gammalmodigt då, om man säger att det inte finns något problem? Och vad skulle dom vara i så fall. Jag tycker att friidrotten är otroligt könsneutral egentligen. Det finns manliga friidrottare som knappt klarar sig, och så finns det kvinnliga idrottare knappt klarar sig. Nog kritiserar våra damfriidrottare och toppidrottare att de inte får ordentligt med pengar och stöd, men nog måste det vara likadant på herrsidan.” (citat från friidrottstränare).

”Där tänker jag spelare sinsemellan, när det är nivåmässigt olika. t.ex. om det är en spelare med mera erfarenhet eller tekniskt skicklig. När det har varit sådana situationer, då man har varit i par och då har den här andra spelaren med mera erfarenhet velat vara med någon annan för att den andra inte får i bollen. Barnet har redan satt sig i olika grupper. Då har jag nog helt medvetet sagt att det är ingen skillnad. Att då måste du passa lite saktare, så att hon får i bollen. Nu är ni ett par och då måste ni justera er så att ni kan vara tillsammans. Just för att ni är ett lag och för att ni skall kunna vara på planen tillsammans också.” (citat från handbollstränare).

”Sen när det gäller jämlikhet, så är det också vilken position man spelar på. I den åldern, som jag tränar, så har vi ännu inte givna platser. Men det är nog så att många vill vara mittbackar för att då är du på mitten av plan och då har du bästa möjligheten att göra mål. Och vissa spelare tar mera plats och går automatiskt till den platsen och tänker “jag skall nu spela här” och sen så går de som är mera blygare på sidan och får mycket mindre bollkontakt. Så där måste man som tränare vara hård med att justera om i laget. Så att alla får vara på alla platser. Det tycker jag är att vara jämlik mellan spelarna sinsemellan och det är nog något som tränaren måste bestämma. Annars blir lätt så att det blir det där samma. Tränaren måste göra medvetna val.” (citat från handbollstränare).

9.2 Tolkning

I detta kapitel tolkar jag resultatet mot den teori som jag diskuterar i kapitel 6. Jag vill också poängtera att denna undersökning inte kan ge alltför generaliserade slutsatser eftersom antalet respondenter är sex stycken. Istället kan jag reflektera kring just dessa respondenters svar och diskutera huruvida det kopplar till den teori som jag har läst.

I resultatredovisningen under kapitel 9.1.2, har jag valt på frågan om ledarens syn på jämställdhet och jämlikhet att tolka utgående från ett könsperspektiv, istället för ett perspektiv på idrottsgrenen. Jag anser att man i denna fråga kan urskilja att de kvinnliga tränarna hade mera omfattande tankar kring jämställdhet och att de anser att damidrottare inte har samma förutsättningar som herridrottare. Detta tolkar jag som att det är svårare att inse orättvisor och strukturellt förtryck om man tillhör normen. I detta fall den manliga normen.

Utifrån dessa intervjuer kan jag göra det antagandet att ojämställdhet syns tydligare inom lagidrott, speciellt då vi talar om pengar och resurser i form av frivilligarbete. Troligtvis blir det tydligare, eftersom det i lagidrott är fler personer involverade – även utomstående i form av åskådare på matcher. Både ishockeytränaren och handbollstränaren påpekar att det finns tydliga skillnader på publikantalet under dam- och herrmatcherna. Detta leder till att herrlagen får mera synlighet och det är lättare att få sponsorpengar till herrlagen. Flera av tränarna påpekar att detta kan vara ett resultat av attityder mot *kvinnlig* idrott. Jag vill betona att samtliga respondenter anser att både dam- och herridrott är av lika värde och anser att man inte bör jämföra dem sinsemellan, eftersom de tekniskt sett är olika spel. Problematiken verkar ligga i en allomfattande tanke om att damidrott anses vara svagare, vilket i sin tur kan resultera i olika företeelser, t.ex. sponsorpengar, mera engagerade talkoarbetare eller brist på tränarresurser för flicklag.

Dessa attityder om kvinnlig idrott i jämförelse med manlig idrott bekräftar och sammankopplar flera av teorierna där mannen utgör normen och är överordnad inom idrotten. Det maskulina idealet har den konsekvensen att kvinnors idrottsintresse och idrottsliga prestationer tolkats och värderats annorlunda än mäns prestationer. Som Karin Grahn (2008, s. 23) menar, är tävlan grunden för rangordningen inom idrotten. Genom att bedöma idrottarnas prestationer, delar man upp dem i en hierarkisk ordning. Generellt är det den högpresterande kroppen som sätter normen för vilken nivå som är önskvärd och det gör att kvinnor sätts i en underlägsen position eftersom män har högre fysisk förmåga.

Även förväntningar på flickors och pojkars idrottande kan vara olika. Fotbollstränaren menar att pojkfotbollen är mera tävlingsinriktad i jämförelse med flickfotbollen där det sociala har större betydelse. Även i de individuella sporterna, menar tränarna att den sociala delen i idrotten är speciellt viktig för flickorna. Detta kan bekräftas av R. Connells (2009, s. 18–20) teori om det könsnormer som vi blir socialiserade till, vilket leder till att vi agerar och ger olika uttryck för våra förväntningar på flickor respektive pojkar. Hit kan man även koppla in Grahns (2008, s. 23) teori om den inre åtskillnaden för flickors och pojkars idrottande, där man anser att kvinnor anses idrotta av olika skäl.

Tränaren inom fotboll menar också att det syns en skillnad i antalet talgoarbetare i jämförelse mellan flick- och pojklag. De mest ivriga föräldrarna hittar man på pojksidan, vilket i sin tur leder till en ojämförbar struktur lagen emellan. I samtliga föreningar kan man urskilja ett antal genusmönster, som kan ta stöd av R. Connells (2009, s. 101–103) teori om hur människor, grupper och organisationer hänger ihop och är uppdelade, dvs. teorin om genusregim eller genusordning. Det är oftast kvinnor som antar arbetsuppgifter som har med omhändertagande och med ekonomin att göra, och män har oftast roller med ledarskapsuppgifter så som ordförandeposter eller andra arrangemang att göra. Friidrottstränaren uttrycker att det aldrig under hans tid ännu funnits en kvinnlig tävlingsledare. Gymnastiktränaren bekräftar även att det oftast är flicktränarna som får ta ett betydligt större ansvar för omhändertagandet av barnen under tävlingar och att pojkarna automatiskt antas sova på hotell medan flickorna på skolgolv. Detta är något som alltid har gjorts och gått i arv till följande generation vilket gör att genuskonstruktionerna upprätthålls.

Samtliga tränare menar att det inte finns större skillnader mellan att träna flickor och pojkar. En del tränare anser att flickorna har aningen bättre koordination som mindre, medan andra tycker tvärtom eller att båda har lika bra. Skillnaderna blir tydliga först i puberteten då pojkarna blir starkare. Men något utmärkande är det som sim-, fotbolls-, och gymnastiktränarna menar, är att det finns skillnader i språkliga förväntningar och hur man ger feedback. Språket antas vara mera positivt när det kommer till att tala med flickorna. När det handlar om att ge feedback så är det mera accepterat att ge direkt (och hårdare) feedback till pojkarna i jämförelse med flickorna där feedbacken skall ges privat. Gymnastiktränaren menar att det kan finnas stora skillnader i pojk- och flickträningar. Det förväntas ordning och reda av flickorna och det även finns språkliga förväntningar på hur flickorna skall vara. Detta stöder den teori som Edlund et. al. (2007, s. 58), beskriver om de språkliga stereotyper vi har om flickor och pojkar. Våra inre föreställningar har stora konsekvenser för hur vi förväntar oss att flickor och pojkar skall vara eller prata på ett visst sätt. Våra föreställningar

om stereotypa förväntningar påverkar hur vi uppfattar kön och för hur vi återskapar köns kategorier. I fallet om att använda positivare tonläge med flickor och att ge feedback på ett annorlunda sätt, ger en tankeställare om hur vi förväntar oss att pojkar skall tåla ”ett hårdare språk” och att kunna ta emot grövre feedback inför folk.

Detta tar mig tillbaka till teorin om mansnormen som råder inom idrotten. Mansnormen ifrågasätter inte enbart flickor och kvinnor, utan mansnormen skapar även förväntningar på att pojkar och män skall vara starka och okänsliga. Det att pojkar skall kunna ta hårdare kritik och tåla grövre språk kan sammankopplas med machokulturen som råder inom idrotten. En machokultur som kan ha exkluderande inverkan på dem som inte uppfyller kraven för att vara tillräckligt ”macho”. Ishockeytränaren menar att det finns en macho-jargong inom lagen som kan medföra att det skulle hindra unga att öppet tillhöra en sexuell minoritet. Hen menar att idoler och andra förebilder har en enorm betydelse för minoriteter skall accepteras.

Det är en självklarhet att tränarna vill välkomna alla och göra verksamheten så inkluderande som möjligt. Många av respondenterna anser att huvudsaken i idrotten först och främst är själva idrottandet och att det som sker utanför idrottsarenan inte spelar så stor roll. Alla är välkomna, men en speciell strategi för att göra verksamheten så välkomnande som möjligt från jämlikhetsperspektiv används inte. Fotbollen lockar ofta invandrare till sporten och det samma gäller den fotbollsföreningen som jag intervjuat. Föreningen har jobbat en del med mångkulturella frågor för att få en gemensam välfungerande kultur i föreningen. Överlag bland de intervjuade arbetar man inte aktivt med mångfaldsfrågor, diversitet eller synliggörandet av normer. På basen av dessa svar är det svårt för mig att avgöra hur inkluderande verksamheten är. Det kan trots allt leda till att det är heteronormen som får ta mest utrymme och kan ha en exkluderande inverkan på dem som tillhör en normavvikande grupp.

Ishockeytränaren, som tränar ett könsblandat lag, menar att det är viktigt att inte poängtera att det i laget finns flickor utan prata till dem som en gemensam grupp. Annars finns det risk att flickorna problematiseras som en skild grupp inom laget eller uppfattas som subjektet i sammanhanget. Detta kan vara betydelsefullt för hur man inkluderar flickor i en mansdominerad sport.

I ett lag där ålderskategorin barn och unga, kan nivån vara mycket varierande inom gruppen. Handbollstränaren lyfter fram att det är viktigt som tränare att göra aktiva val på träningar och på tävlingar. Hen menar att jämlikhet inom gruppen är enormt viktig för att alla skall

känna sig motiverade att fortsätta. Hen planerar träningarna så att varje spelare har möjlighet att träna på olika platser och får vara delaktiga i laget. Betydelsen av delaktighet syns framför allt inom lagsporter. Varje spelare måste få möjlighet att få spela på matcherna för att känna att de gjort sitt för laget och få känsla av gemenskap. Handbollstränaren menar att det är otroligt viktigt att få vara delaktig i lagets spel, även för nybörjare som ännu inte är tekniskt utvecklade. Annars finns risken att barnet inte känner sig delaktigt och vill sluta. Också inom individuella sporter är känsla av delaktighet viktig, eftersom träningarna ofta görs tillsammans. Tränarna för de individuella sporterna lyfter också fram vikten av att kunna avläsa dynamiken inom gruppen och att tillföra gemenskap under träningarna. Därmed kan teorin om delaktighet bekräftas vara en enormt viktig aspekt inom idrotten. Känslan av medverkan och gemenskap är ledord som förutsätter en interaktion mellan människor, vilken samtliga tränare håller med om.

10 Rapportering och feedback

Sammanställningen av resultatet som jag har skickat till min uppdragsgivare är den samma som finns under kapitel 9, *Resultat och tolkning*. Även ett utkast av hela examensarbetet som belägger hela undersökningsprocessen har jag skickat till min uppdragsgivare. Den första tanken var att skicka ljudfilerna till uppdragsgivaren, men detta förkastade för att skydda anonymiteten hos tränarna. Eftersom transkriberingen även innehöll mycket oväsentlig text, beslöt jag att ta med det mest betydelsefulla från intervjuerna, för att göra resultatredovisningen lättöverskådlig.

Den feedback som jag har fått från Karin Storbacka har varit positiv. Samtidigt har Folkhälsans filmprojekt om jämställdhet och fysisk aktivitet startats under min intervjuprocess. Enligt Storbacka har intervjuerna hjälpt filmprojektets planeringsgrupp att ringa in vilka teman som den första produktionsomgången kunde lyfta upp. Enligt Storbacka var en del av kommentarerna från intervjuerna väntade, medan andra saker tankeväckande. ” *Ditt arbete har gett oss konkreta exempel på situationer som kan förekomma inom både lag- och individuell idrott och vi har haft direkt nytta av det i vårt utvecklingsarbete med både filmmanus och tillhörande arbetsmaterial* ” (e-mailkonversation, 19.2.2019)

Jag uppskattar även den feedback som jag har fått från Storbacka, Wiik och Sundell under examensarbetets gång. Det har varit till stor nytta för mig att få konstruktiv feedback inför intervjuerna. Storbacka, Wiik och Sundell bidrog till en stor del av frågemanualen som utformades och feedbacken jag fick under tillfället var mycket värdefull.

11 Slutdiskussion

I detta kapitel granskar jag kritiskt hur själva processen för mitt examensarbete har gått till. Jag har delat upp slutdiskussionen i två delar, där jag först diskuterar själva metoden som jag har använt i mitt examensarbete. I den andra delen diskuterar jag resultatet från undersökningen och återkommer till de frågeställningar jag har haft under processens gång.

11.1 Metoddiskussion

Att använda mig av kvalitativa intervjuer som datainsamlingsmetod upplevde jag mycket värdefullt. Eftersom jag inte har erfarenhet av att göra intervjuer i forskningssyfte, kände jag att metoden var en personlig utmaning för mig. Det är också betydelsefullt för mig att få höra och bli inspirerad av olika föreningars verksamheter, samt att få ta del av tränarnas värdefulla tankar kring tränarskap.

Det är mycket viktigt att kunna skapa en god stämning kring själva intervjusituationen samt att poängtera syftet med undersökningen, så att respondenten inte känner sig utfrågad. Jag insåg att jag som intervjuare bör utgå från respondentens perspektiv och hur hen känner sig bekväm. Tack vare att jag bandade in intervjuerna kunde jag kritiskt lyssna till hur jag själv ställde frågorna och reflektera kring vad jag kan bli bättre på, t.ex. prata långsammare, tillåta pauser och att undvika betydelselösa utfyllnadsord så som *liksom, det här, eller kanske*.

Kvalitativa intervjuer är en tidskrävande process. Intervjuerna har personligen för mig varit mycket intressanta. Själva bearbetningen, dvs. transkriberingen är tidskrävande och kräver en del tålamod. Men jag insåg också betydelsen av att göra transkriberingen, eftersom det hjälper en att återkomma till diskussionen och påminna om de ämnen som man glömt eller missförstått under intervjun. Transkriberingen gav också en tydligare översikt av alla intervjuer, samtidigt som jag fick insikter som passade ihop med den teorin som jag har läst.

Den mest kritiska punkten i intervjun har varit att formulera frågorna rätt för att få svar på mina frågeställningar. I efterhand skulle jag minska på frågorna ytterligare och ha mera preciserade frågor. Även om jag strävade till att ställa neutrala frågor, tenderade respondenterna ibland att söka efter det som inte var bra, även om jag också ville söka svar på det som fungerar bra i föreningen. Dessutom kändes inte alla frågor relevanta för individuella idrotter såsom för lagidrotter. Ytterligare hade jag kunnat diskutera mera om vilka normer som råder inom idrotten och hur detta påverkar inom föreningen och idrottsgrenen överlag.

Det är svårt att säga om det hade varit bättre med en kvantitativ forskningsenkät. Då hade antalet respondenter varit större och eventuellt kunde jag göra större slutsatser. Nackdelen i forskningsenkäter är att frågorna ofta lämnar ett tolkningsutrymme, jämfört med en kvalitativ intervju där respondenten ges möjlighet att förtydliga. Dessutom har de kvalitativa intervjuerna gett mycket djupa svar och öppnat upp för diskussion. Intervjuerna har tagit mellan 75–90 min. En kvalitativ intervju är komplicerad på det viset att intervjuaren måste skapa en god och tillitsfull stämning så att respondenterna vågar tala öppet och ärligt när frågorna ställs. Jag upplever att respondenterna överlag var mycket tillgängliga för diskussion och ville gärna delge av sina tankar och åsikter.

11.2 Resultatdiskussion

I detta kapitel sammanfattar jag examensarbetet och återkommer till syfte, mål och frågeställningarna. Syftet med mitt examensarbete är att uppmärksamma betydelsen av att arbeta med inkluderingsfrågor inom idrotten. Genom undersökningen vill jag synliggöra det som fungerar bra och vilka svårigheter det finns med jämlikhets- och jämställdhetsfrågor inom idrotten. Målsättningen uppfylldes genom att göra en sammanställning av resultatet som gavs till uppdragsgivaren. Mera om rapporteringen kan läsas under kapitel 10.

Jag anser att teoridelen har gett mig bra underlag för kartläggningen jag gjorde. Mycket av den litteratur som jag har läst har varit användbar och materialet har varit lättillgängligt. Det har varit svårt att begränsa arbetets teoridel, eftersom kartläggningen undersöker både jämställdhet och jämlikhet. Eftersom jämlikhet är ett stort och komplext begrepp, har jag bara kunnat skrapa på ytan av de aspekter som jämlikhet berör. Därför har jämställdhetsperspektivet fått en starkare kontext i detta examensarbete. Många av teorierna stämmer överens med de svar jag fick av intervjuerna, framförallt teorierna om genus. Teorierna om normkritisk pedagogik och -ledarskap stöder inte lika bra de svar som jag fått från intervjuerna. Där tror jag att bristen ligger i frågorna, som antagligen inte var specifika nog för att besvara den teorin, eller helt enkelt inte lockade till tankar om normkritiskt ledarskap.

Den slutsats som jag har gjort baserad på dessa intervjuer är att tränare och föreningar inte för tillfället har stort fokus på att utveckla strategier för jämställdhets- och jämlikhetsfrågor, men att varje förening och tränare har något eller några specifika faktorer som främjar arbetet. Till följande svarar jag på frågeställningarna för undersökningen som löd så här:

- Vilka eventuella faktorer främjar eller hämmar jämställdhet och jämlikhet mellan idrottsutövarna?
- Hur arbetar tränarna för att främja jämställdhet och jämlikhet i sina grupper?
- Hur tar sig eventuell ojämställdhet eller ojämlikhet inom verksamheten i uttryck?

Det var endast en förening som hade ett styrdokument för jämställdhet i föreningen. Att utarbeta ett styrdokument kan vara till fördel för att främja jämställdhets- och jämlikhetsarbetet. Föreningen som har ett jämställdhetsdokument anser att det stöder beslut som tas om ekonomi och andra tillgångar.

Föreningar jobbar aktivare med att öka antalet åskådare vid dammatcherna, bl.a. genom att göra lika mycket reklam för båda lagen och om kommande matcher på sociala medier och genom annonser i tidningar. Genom detta försöker man även få mera sponsorpengar till damlagen, eftersom herrlagen oftast har lättare att få sponsorer. Inom fotbollen har man gjort försök med att organisera annan aktivitet kring dammatcherna, med framför allt fokus på att locka fler flickor till fotbollen.

Utarbetade spelregler har en betydelsefull roll för hur välkomnande verksamheten är. Spelreglerna ger stöd åt både tränarna och de aktiva. En av föreningarna påpekade även att spelreglerna bör inkludera föräldrarna för att undvika att alltför ivriga föräldrar skapar oro.

Samtliga föreningar har ingen speciell strategi för att diskutera normer eller att ge utrymme för diskussion kring normer, ideal och andra möjliga livsstilar och livsåskådningar. En tränare har mycket att tänka på under en träning och bör vara lyhörd på många plan. Eventuellt finns här en lucka att fylla med inspiration och metoder som ger praktisk hjälp till att vara mera normkreativ i sitt tränarskap.

Genom att lägga mera tid på att planera träningarna utgående från att varje deltagare skall bli sedd och vara delaktig, ökar chanserna för jämlikhet mellan träningskamraterna. Tränaren bör ha en överblick över att alla blir inkluderade oberoende nivå, samt ha kunskap om hur gruppdynamiken påverkar laget.

Ett tydligt genusmönster kan urskiljas i varje förening, dvs. att vissa arbetsuppgifter tillskrivs kvinnor och vissa män. Inom fotbollen har tränaren även märkt att det finns mera ivriga föräldrar och volontärer på pojksidan i jämförelse med flicksidan. Detta medför ojämställdhet mellan lagen inom samma förening. Några speciella strategier för att arbeta med typiska genusmönster har man inte antagit i de flesta föreningar, men inom

gymnastikföreningens ungdomsråd strävar man till en kvotering, det vill säga att rådet strävar efter jämn fördelning mellan kvinnor och män. Samma förening ansåg också att det har ansetts vara en fördel att inte ha föräldrar i styrelsen, för att de egna intressena inte i för hög grad ska påverka beslut.

Jag vill avsluta med ett citat från en av det intervjuade tränarna:

”Det är mera det som tränaren har förmedlat. Tränaren är ju en förebild, och det syns nog vad tränaren har förmedlat till laget. Det smittar ju av sig. Man ser nog på spelarna hurudan tränare de har haft. Man ser det t.ex. på rättvishet”.

Källförteckning

- Andreasson, J. (2007). *Idrottens kön. Genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Barnkonventionen. (den 21 Juni 2009). Hämtat från <file:///C:/Users/Asiakas/Downloads/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf>
- Bromseth, J. (2010). Förändringsstrategier och problemförståelser: från utbildning om den Andra till queer pedagogik. i J. Bromseth, & F. Darj (Red.), *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring*. (ss. 27-51). Uppsala: Uppsala Universitet.
- Bromseth, J., & Darj, F. (2010). *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Butler, J. (2007). *Genus Trubbel -feminism och identitetens subvertion*. Göteborg: Daidalos AB.
- Connell, R. (2009). Om genus. Göteborg: Daidalos.
- Dalen, M. (2015). Intervju som metod. Malmö: Gleerups.
- Diskrimineringslag. (den 1 Januari 2015). Diskrimineringslag 1325/2014. Justitieministeriet. Hämtat från <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2014/20141325> den 21 August 2018
- Edlund, A.-C., Erson, E., & Milles, K. (2007). *Språk och kön*. Falun: Nordens Akademiska Förlag.
- Finlands Svenska Idrott. (den 14 November 2017). Hämtat från FSI handlingsplan för likabehandling: <https://docs.google.com/document/d/1hl1AybdE7CeBY4EHOYRvVVqxQYBjdsQisN7McMjy3s/edit> den 25 Juni 2018
- FN:s konvention om rättigheterna för personer med , f. (u.d.). Hämtat från <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html> den 21 Juni 2018
- Folkhälsan: Om Folkhälsan. (u.d.). *Om Folkhälsan*. Hämtat från <https://www.folkhalsan.fi/om-folkhalsan/> den 13 Juli 2018
- Folkhälsan: Trygg idrott. (u.d.). *Trygga relationer inom idrott*. Hämtat från <https://folkhalsan.fi/tryggidrott/> den 13 Juli 2018
- Forskning, F. (2019). *Folkhälsans forskningscentrum*. Hämtat från <https://www.folkhalsan.fi/forskning/>
- Giddens, A. (2007). *Sociologi* (Vol. 4:2). Pozkal: Studentlitteratur.
- Grahn, K. (2008). *Flickor och pojkar i idrottens läromedel. Konstruktioner av genus i ungdomsträna-utbildningen*. Göteborg: Göteborgs universitet.

- Hirdman, Y. (1993). Genussystemet -reflexioner kring kvinnors sociala underordning. i C. Ericsson (Red.), *Genus i historisk forskning* (ss. 146-161). Lund: Studentlitteratur.
- Hirdman, Y. (2004). Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning. i C. Carlsson Wetterberg, & A. Jansdotter (Red.), *Genushistoria. En histografisk exposé* (ss. 113-133). Lund: Studentlitteratur.
- Holme, I., & Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Jämställ.nu. (den 3 December 2013). *Jämställ.nu*. Hämtat från Intersektionalitet: <http://www.jamstall.nu/fakta/intersektionalitet/> den 5 Juli 2018
- Jämställ.nu. (den 28 Januari 2014). *Jämställ.nu*. Hämtat från <http://www.jamstall.nu/wordlist/normer/> den 11 Juli 2018
- Koski, S., Rissanen, M., & Tahvanainen, J. (2004). *Antiikin urheilu. Olympian kentiltä Rooman areenoille*. (2:a uppl.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Kössö, T. (den 12 December 2017). *Suomilaisen naisen euro on kolme senttiä - Yle selvitti, kuinka valtaisa palkkaero huippu-urheilussa yhä ammottaa*. Hämtat från YLE Urheilu: <https://yle.fi/urheilu/3-9967439> den 20 Augusti 2018
- Larsson, H. (2005). Queer idrott. i D. Kulick (Red.), *Queer Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Løvmo Lie, S. (den 14 December 2017). *Enorme kjønnsforskjeller i toppidretten: Norske menn tjente 100 millioner mer enn norske kvinner*. Hämtat från NRK Sport: https://www.nrk.no/sport/enorme-kjonnsforskjeller-i-toppidretten_-norske-menn-tjente-100-millioner-mer-enn-norske-kvinner-1.13806390 den 21 Augusti 2018
- Madsen, B. (2006). *Socialpedagogik -integration och inklusion i det moderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Maltén, A. (2000). *Det pedagogiska ledarskapet*. Lund: Studentlitteratur.
- Molin, M. (2004). Delaktighet inom handikappsområdet -en begreppsanalys. i A. Gustavsson (Red.), *Delaktighetens språk* (ss. 61-81). Pozkal: Studentlitteratur.
- Nationalencyklopedins ordbok. (u.d.). Hämtat från <https://www.ne.se/info/hj%C3%A4lp/ne-som-k%C3%A4lla/> den 30 Maj 2018
- Nationella sekretariatet för genusforskning. (u.d.). Hämtat från Ord på Fältet. Sökord: Makt & Intersektionalitet: <https://www.genus.se/kunskap-om-genus/ordlista/> den 2019 Mars 2019
- Nationella sekretariatet för genusforskning. (u.d.). *Genus.se*. Hämtat från <https://www.genus.se/ord/makt/> den 12 Juli 2018

- Reuter, M. (den 31 Januari 2007). *Institutet för det inhemska språket*. Hämtat från https://www.kotus.fi/sv/publikationer/sprakspalter/reuters_rutor_1986_2013/2007/jamlikhet_och_jamstallldhet den 12 Juli 2018
- Riksidrottsförbundet. (den 20 Maj 2017a). *Beslut om kvotering för 40–60 representation i styrelser och valberedningar*. (A. Setzman, Red.) Hämtat från <http://www.rf.se/Allanyheter/2016/beslutomkvoteringfor4060representationistylserochvalberedningar> den 26 Juni 2018
- Riksidrottsförbundet. (2017b). *Vem bestämmer? Jämställdhetsmål, kvotering och könsammansättning i idrottens beslutande organ*. (J. Svender, & N. Jonnie, Red.) Stockholm: Riksidrottsförbundet. Hämtat från <http://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/dokument/forskning/vem-bestammer.-jamstallldhetsmal-kvotering-och-konssammansattning-i-idrotten.pdf> den 26 Juni 2018
- Sandberg, M. (den 13 December 2017). *#Idrottslöner – Männerna tjänar i snitt 72 gånger mer än kvinnorna*. Hämtat från SVT Sport: <https://www.svt.se/sport/idrottsloner/idrottsloner-sa-gjorde-vi-undersokningen> den 20 Augusti 2018
- SISU Idrottsutbildarna. (den 5 Maj 2010). *SISU idrottsutbildarna.se*. Hämtat från https://www.sisuidrottsutbildarna.se/globalassets/del_sisu-idrottsutbildarna-vardefullt/dokument/largrupsplaner/largrupsplan-4r-metoden-jamstallldhet.pdf den 11 Juli 2018
- SISU Idrottsutbildarna. (2017a). *Inkluderande idrott*. Hämtat från <https://utbildning.sisuidrottsbocker.se/sisu/generell/organisation/inkluderande-idrott/valkommen/> den 25 Juni 2018
- SISU Idrottsutbildarna. (2017b). *Inkluderande idrott - Normmedveten idrott*. Hämtat från <https://utbildning.sisuidrottsbocker.se/sisu/generell/organisation/inkluderande-idrott/utgangspunkter-for-inkludering/normmedveten-idrott/> den 10 Juli 2018
- SISU Idrottsutbildarna. (2018). *Introduktionsutbildning för tränare*. Hämtat från <https://utbildning.sisuidrottsbocker.se/sisuiui/tranare/pw/Introduktionsutbildning-for-tranare/jag-ledarskapet/> den 10 Juli 2018
- Storm, S. (2015). *Trygg idrott för alla? En kartläggning av barns och ungdomars erfarenhet av kränkningar och mobbning inom föreningsidrotten*. Helsingfors: Folkhälsans förbund r.f.
- Svender, J. (2012). *Så gör(s) idrottande flickor. Iscensättning av flickor inom barn- och ungdomsidrotten*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Sörensdotter, R. (2010). En störande, utmanande och obekväm pedagogik. Om queerteoriernas relevans för en normbrytande undervisning. i J. Bromseth, & F. Darj (Red.), *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring*. (ss. 135-154). Uppsala: Uppsala universitet.
- Undervisnings- och kulturministeriet. (2018). *Idrott och jämställdhet 2017; Översikt över nuläget för jämställdhet mellan kvinnor och män inom idrottsområdet*. (S.

Turpeinen, & M. Hakamäki, Red.) Hämtat från
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160697/OKM_18_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y den 26 Juni 2018

Bilaga 1

Frågemanual

Tema 1: Ledarnas egen idrottsbakgrund och erfarenhet som tränare

- Utbildning och erfarenhet? Har du idrottat själv?
- Gruppen du tränar? Ålder och kön?
- Vilka andra uppgifter hör till din yrkesbild?

Tema 2: Ledarens och föreningens syn på jämställd/jämlik idrott

- Vad har du för egna tankar kring jämställdhet och jämlikhet? Vad betyder det för dig?
  - (Här kan det behövas en förklaring om den intervjuade inte vet skillnaden)
- Föreningens tankar kring jämställdhet och jämlikhet?
  - Hur ser styrdokumentet ut angående jämställdhet och jämlikhet?
- Hur jobbar ni för att främja jämställdhet?
- Hur jobbar ni för att främja jämlikhet?
- Är den idrott du är tränare inom jämställd? Varför eller varför inte?

Tema 3: Villkoren för jämställd och jämlik idrott

- Hur fördelas resurserna, träningstider, träningsutrymmen?
  - Finns det någon skillnad mellan könen? Varför i så fall?
- Har ni mångfald i verksamheten?
  - Finns det barn från olika etniciteter, språkgrupper, religioner, barn med funktionsnedsättning, tränare eller unga som öppet tillhör sexuella eller könsminoriteter?
- Hur arbetar ni med dessa frågor?
- Hur jobbar ni för att alla ska kunna känna sig välkomna i verksamheten?
  - Hur kommunicerar ni att just du är välkommen?
- Vad förmedlar ni via media och sociala medier?
  - Vem syns mest och förmedlar ni mångfald?
- Hur bra känner barnen och unga till föreningens/gruppens värdegrund?
  - Får alla vara delaktiga och bestämma gruppens regler?
- Hur ser sammansättning av styrelsen ut?
- Hur gör ni för att alla skall kunna vara delaktiga i föreningens beslutande organ?
  - Värderas allas åsikter lika?
  - Vilka ärenden får ta tid?

- Hur ser arbetsfördelningen ut i föreningen?
  - Vem tränar elitgrupper och vem är tränare för yngre? Varför? Vem sköter ekonomin? Vem sköter informationen?
  - Kan man urskilja typiska genusmönster?

Tema 4: Ledarskap, genus och språk, könsblandade grupper

- Hur lockar ni både flickor och pojkar till grenarna?
  - Arbetar man aktivt för att locka alla, oberoende kön till verksamheten?
- Har ni gemensam verksamhet för flickor och pojkar? Varför, varför inte?
- Finns det skillnader mellan att träna flickor och pojkar? Vilka i så fall?
- Förväntas det lika av flickor och pojkar? Är kraven lika?
- Hur uppmuntrar man?
  - Vilka adjektiv får barnen, de unga höra?
  - Vilka ordval använder du när du talar till flickor res. pojkar?
- Hur tar ni i beaktande språkbruket i er grupp?
  - Vilka ord används som fula?
- Upplever du att du är jämställd/jämlik som ledare?
  - Kan du ge ett konkret exempel på en situation där du medvetet och aktivt agerat jämställt/jämlikt som ledare?
  - Kan du ge ett konkret exempel på en situation där du kanske känner att du inte agerat jämställt/jämlikt?
- Vill du tillägga något innan vi slutar?